

Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről

(2013. február — 2015. február)

(Folytatás)

3. A MAGYARORSZÁGI GÖRÖGÖKRŐL

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a görög nemzetiséghez tartozók száma 4642 fő (2001-ben 6619 fő) volt, közülük görög nemzetiségűnek 3916 fő (2001-ben 2509 fő), görög anyanyelvűnek pedig 1872 fő (2001-ben 1921 fő) vallotta magát Magyarországon. A növekedés köszönhető annak a ténynek is, hogy 2003 után számos olyan helyen is görög nemzetiségi önkormányzat alakult, ahol csekély lélekszámban, de élnek görögök, még ha szervezett formában semmilyen szervezet nem is volt jelen a településen. Itt a második, harmadik generációs személyekben is megerősítést nyert a görög identitás, amely most már lélekszámban is kimutatható. A 2014-ben megtartott nemzetiségi önkormányzati választások eredményeként összesen 35 görög települési nemzetiségi önkormányzat működik. A választási eredmények alapján a görög közösség 2014-ben egy középszintű (fővárosi) önkormányzatot hozott létre. A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának (a továbbiakban MGOÖ) 15 tagú a testülete, az országos önkormányzat elnökévé 2014. november 4-én Kukumzisz Györgyöt választották. A magyarországi görögök szószólója a parlamentben Koranisz Laokratisz lett.

A MGOÖ működési támogatása 2013-ban és 2014-ben 44,9 M Ft-ot tett ki, mivel az önkormányzat költségvetésébe beépült az *Elliniszmosz* c. görög nemzetiségi újság 8,4 M Ft-os költségvetési támogatása. Az önkormányzat fenntartásában három – két oktatási és egy kulturális – intézmény működik. Új intézményként a MGOÖ 2012-ben saját fenntartásba átvette a *Nikosz Beloiannisz Általános Művelődési Központot*. Az intézmények fenntartására a MGOÖ 2013-ban 12,5 M Ft-ot, 2014-ben 15 M Ft-ot kapott a központi költségvetésből. A feladatarányos támogatás révén az egy területi nemzetiségi önkormányzat 2013-ban 1,84 M Ft, 2014-ben 1,04 M Ft, míg a jogosult 36 települési nemzetiségi önkormányzat 2013-ban 19,99 M Ft, 2014-ben 22,28 M Ft támogatásban részesült. A MGOÖ és média támogatása 2015-ben 62,9 M Ft-ot, a MGOÖ által fenntartott intézmények támogatása 19,5 M Ft-ot tett ki. A központi költségvetésben elkülönített nemzetiségi fejezeti előirányzatok pályázati kereteiből a görög kulturális, hitéleti, média és tudományos programok támogatásban részesülnek. 2013-ban a görög pályázatok részére a megítélt támogatás összesen 9,38 M Ft-ot tett ki. 2014-ben ez az összeg 13,26 M Ft volt.

A MGOÖ *Tizenkét Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskola* néven intézményhálózatot működtet (Budapesten, Miskolcon, Pécsen, Tatabányán és Szegeden). Görög nemzetiségi oktatásban a 2013/2014-es tanévben egy nyelvoktató és egy kiegészítő rendszerű általános iskolában 104, illetve 28 gyermek részesült. A 2014/2015-ös tanévben viszont általános iskolákból egy kétnyelvűben 62, egy nyelvoktatóban 52, és két kiegészítőben 169 gyermek tanult, ezek mellett egy kiegészítő nemzetiségi oktatást végző gimnáziumban 175. A magyar állam normatív költségvetési támogatást ad az iskola működtetésére, valamint kiegészítő hozzájárulást biztosít a görög iskolai csoportok zene- és táncoktatása görögországi vendégtanárai költségeinek a kiegészítéséhez. Az iskolában görögországi és magyarországi anyanyelvű tanárok oktatnak. Az alapításkori igazgatónő, *dr. Szabó Kálmánné Caruha Vangelió* 2013-ban nyugdíjba vonult, azóta az intézmény szakmai vezetése nem megoldott, megbízott igazgató irányít.

A MGOÖ – a helyi önkormányzattal és a kormányzattal lefolytatott sikeres tárgyalásokat követően – a 2012/2013-as tanév kezdetétől fenntartásba vette a Beloiannisz településen működő *Nikosz Beloiannisz Általános Művelődési Központot* (általános iskola, óvoda, művelődési ház és könyvtár). Az 5 évre szóló Közoktatási megállapodás 2017-ig érvényes. Az igazgató kinevezését – a másik iskolához hasonló okok miatt – itt is erre az évre tervezik. Folytatódott a görög közösség anyanyelvű iskolai oktatásában használatos tankönyvek és taneszközök fejlesztése, ehhez európai uniós pályázati forrásokból, a lengyel és a ruszin nemzetiség oktatási intézményeivel közösen nyertek támogatást.

Magyarországon számos görög kulturális egyesület, táncegyüttes, zenekar, kórus működik, nemcsak Budapesten, hanem vidéken is, amelyek rendszeresen fellépnek a helyi ünnepeken. Képzőművészeik rendszeres kiállításokkal képviseltetik magukat a magyar művészeti közéletben. A közösség legjelentősebb civil szervezete az 1982-ben létrehozott *Magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete (Sillogos)*, amely alapfeladatának tekinti a görög nyelv, kultúra és hagyományok ápolását. Számos táncsoport (*Ellinismos, Helidonaki, Pyrgos, Iliosz*) és egy kórus (*Kariatidák*) működik egyesületi keretek között, illetve egy-egy regionális egyesülete is van a közösségnek Szegeden, Pécsen, illetve Budaörsön. A *Görög Kultúráért Alapítvány* kiállítások és kulturális rendezvények szervezésével, kiadványok közzétételével járul hozzá az önazonosság fejlesztéséhez. A nyelvoktató iskola keretein belül 2004 óta működik a *Neaniki Szkini* (Ifjúsági Színpad), melynek tagjai a görög közösség diákjai, illetve a görög közösségnek a magyar társadalom által is jól ismert hivatásos színművészei. A görög nemzetiség fiataljait kívánja közösséggé formálni a 2001-ben létrejött *Görög Ifjúsági Egyesület*, míg a görög nemzetiséghez tartozó vállalkozókat képviseli a *Görög-Magyar Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Kamara*. 2014-ben a „Kariatidák” Görög-Magyar Nők Kulturális Egyesülete Nemzetiségekért Díjban és Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjban részesült.

A MGOÖ intézménye, a *Görög Kutatóintézet* a magyarországi görög diaszpóra történelme és kultúrája kutatása és népszerűsítése érdekében tevékenykedik, valamint számos kiadvány jelent meg, konferencia zajlott le szervezésében. A magyarországi görög nemzetiség a Budapest IX. kerület Börzsöny utca 3. szám alatt található ingatlanon kulturális intézményt épít (*Görög Kultúra Háza*). Az MGOÖ 2014-ben létrejött új testülete decemberben létrehozta a *Magyarországi Görögök Kulturális Intézetét*, amely eme művelődési ház üzemeltetésére hivatott. Az MGOÖ tervei szerint 2015 nyarán ide költözik a Tizenkét Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskola, a jelentés összeállításakor a tantervek kialakítása zajlott.

A görög közösség minden évben megemlékezik a két görög nemzeti ünnepről. Március 25-én az 1821. évben a török elnyomás alóli felszabadulás céljából indított görög szabadságharcra emlékeznek, míg október 28-án az 1940-ben az olasz megszállók ultimátumára a görög nemzet által egységesen meghirdetett Nemzeti Ellenállásra. Hagyományos ünnep az augusztus 20-i beloianiszi rendezvény, mely a falu alapításának ünnepe is. Vallási eredetű ünnepeik a Vízkereszt és a Húsvét, melyet a közösség minden évben közösen tart, s minden év elején szintén együtt szelik fel a „vaszilopitát” (újévi sütemény) is, amely fontos görög hagyomány.

A magyarországi hívó görögség a keleti keresztény (görög ortodox) vallást gyakorolja. A közösség egyházi szervezete a *Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus* egyházi főhatóságát ismeri el, amelynek elöljárója Ausztria metropolitája, Magyarország és Közép-Európa Exarchája. A Magyarországi Ortodox Exarchátusnak Budapesten, Kecskeméten, Szentesen és Beloianisz községben van parókiája, illetve egy köznevelési intézményt is működtet, amelyhez – a többi egyházhoz hasonlóan – teljes állami támogatást kap.

Havonta megjelenő kiadványa a magyarországi görög közösségnek az *Ellinismos* (Görögség), mely az MGOÖ kiadásában jelenik meg. A magyar közszolgálati televízióban kéthetente láthatóak görög nyelvű riportok, hírek a Rondó című adásban, melynek felelős szerkesztője a görög származású *Agárdi Elektra*. A Magyar Rádió heti 30 perces görög nyelvű műsort sugároz az MR4-es csatornán, melynek szerkesztője *Nagyné Szabó Antigoné*. A görög állami televízió két éve beszüntette adását, azóta a hazai görögség számára csak egyedi megoldásokkal foghatóak a görögországi televízióadások. Korábban az egyik legnagyobb televíziós műsorelosztó kábelhálózatán látható volt az ERT1 görög közszolgálati televízió műsora.

A görög közösség szervezetei szoros kapcsolatokat tartanak fenn az anyaország állami intézményeivel, civil szervezeteivel. E kapcsolatok a magyarországi görögség anyanyelve és kultúrája ápolását szolgálják.

2014-ben a „Kariatidák” Görög-Magyar Nők Kulturális Egyesülete Nemzetiségekért Díjban részesült.

4. A MAGYARORSZÁGI HORVÁTOKRÓL

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve hazánkban 26 744 fő (2001-ben 25 730 fő) tartozott a horvát nemzetiséghez. Közülük 23 561 fő (2001-ben 15 620 fő) tekintette magát horvát nemzetiségűnek, és 13 716 fő (2001-ben 14 345 fő) nevezte meg anyanyelvéül a horvát nyelvet. A horvát nyelvet családi, baráti körben használók száma 16 053 fő (2001-ben 14 779 fő) volt. A magyarországi horvát közösségben általánosan elfogadott becslés szerint ma Magyarországon 70-80 ezer horvát él. A 2014. október 12-én megtartott önkormányzati választások eredményeképpen 112 települési és 7 területi (Budapest, Baranya, Bács-Kiskun, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Vas és Zala megye) önkormányzat alakult meg. Az Országos Horvát Önkormányzat (a továbbiakban: OHÖ) képviselőtestületének 23 tagja Gugán Jánost választotta meg elnökéül. Az

OHÖ korábbi elnökét Hepp Mihályt a 2014-es országgyűlési választásokon a magyarországi horvátok parlamenti szószólójává választották.

Az OHÖ működési és média támogatása 2013-ban és 2014-ben egyaránt 144,5 M Ft volt, míg 2015-ben a támogatás összege 178,0 M Ft-ot tett ki. Az OHÖ által fenntartott intézmények támogatása 2013-ban 57,5 M Ft, 2014-ben 65,5 M Ft volt, 2015-ben a támogatás összege 104,4 M Ft-ra növekedett. A beszámolási időszakban a horvát települési nemzeti önkormányzatok feladatarányos támogatása 2013-ban 91,37 M Ft-ot, míg 2014-ben 90,64 M Ft-ot tett ki. A horvát területi önkormányzatok feladatarányos támogatása 2013-ban 10,93 M Ft-ot, míg 2014-ben 9,25 M Ft-ot tett ki.

A beszámolási időszakban az OHÖ fenntartásában a következő intézmények működtek:

- Hercegszántói Horvát Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola és Diákotthon,
- Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Diákotthon,
- Croatica Kulturális, Információs és Kiadói Nonprofit Kft.
- Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete,
- Magyarországi Horvátok Keresztény Múzeuma,
- Magyarországi Horvátok Kulturális, Képzési és Szabadidő Központja,
- August Šenoa Horvát Klub.

A hazai állami oktatási hálózat szerves részeként a horvátság nemzeti önkormányzati oktatási/nevelési program szerint működő, óvodától az egyetemig terjedő intézményekkel rendelkezik. A 2013/2014-es tanévben a horvát nyelvet 31 óvodában és 38 általános iskolában oktatták. Az óvodákba beíratott gyermekek száma 1144 volt, míg az általános iskolákban 2154 diák tanult. Két óvoda működött anyanyelvű és 26 kétnyelvű horvát program szerint. Két tannyelvű horvát oktatási program szerinti általános iskolai oktatás 9 intézményben folyt 809 tanuló részvételével, míg horvát nyelvoktató program szerint 28 intézményben 1340 tanulót oktattak.

A 2014/2015-ös tanévben a horvát nyelvet 28 óvodában és 39 általános iskolában oktatták. Az óvodákba beíratott gyermekek száma 1061, míg az általános iskolákban 2197 diák tanult. Három óvoda működött anyanyelvű és 24 kétnyelvű horvát program szerint. Két tannyelvű horvát oktatási program szerinti általános iskolai oktatás 9 intézményben folyt 844 tanuló részvételével, míg horvát nyelvoktató program szerint 29 intézményben 1348 tanulót oktattak.

Magyarországon két gimnáziumban – Budapesten és Pécsen – van középfokú horvát nyelvű oktatás. Mindkét intézmény oktatási központ szerepet tölt be: óvoda, általános- és középiskola, valamint diákotthon tartozik az intézményhez. A két középiskolában a 2013/2014-es tanévben 211, a 2014/2015-ös tanévben összesen 216 diák tanult.

Az ország első nemzeti önkormányzati fenntartásba átvett oktatási intézménye, a hercegszántói Horvát Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola és Diákotthon – a magyar és a horvát kormány közös finanszírozásában megvalósult beruházás eredményeként – 80 fős diákotthonnal és 45 fős óvodával bővült 2011-ben. 2013-ban és 2014-ben az intézmény a TÁMOP 3.4.1.A-11/2. „Nemzeti önkormányzati oktatási intézmények – oktatás segítése” pályázaton horvát taneszközök és támogatás programok fejlesztésére 193,62 M Ft támogatást kapott.

A Dél-dunántúli Operatív Program keretében meghirdetett pályázaton az „Óvodafejlesztés a Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola és Diákotthonban” című projekt megvalósítására az OHÖ 120 M Ft egyszeri, vissza nem térítendő támogatásban részesült. A projekt befejezése eredményeként az óvodai nevelésben részt vevő gyermekek és az iskolai tanulólétszám is megnövekedhet. Az elmúlt években megkezdődött a Magyar-Horvát Vegyes Bizottság jegyzőkönyvének ajánlásai között szereplő a Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola és Diákotthon sport és pihenőudvarának kialakítása, melynek megvalósulását a vegyes bizottság ajánlása szerint a két állam 50-50%-ban támogat. A projekt megvalósulását a magyar fél a 2014. évi Nemzeti önkormányzati oktatási intézmények fejlesztési programjának keretében 29,5 M Ft-tal támogatta.

A budapesti és a pécsi gimnáziumokon kívül Szombathelyen is lehet középszintű érettségi bizonyítványt szerezni. Mohácson folyik középiskolai oktatás, valamint a barcsi középiskolában is indult horvát nyelvű képzés. Az elmúlt évben Szombathelyen a Premontrei Rendi Szent Norbert Gimnázium megkezdte önálló horvát gimnáziumi osztály szervezését.

Felsőfokú horvát oktatás több magyarországi intézményben szerveződött. Horvát nyelv és irodalom szakos képzés folyik Budapesten az ELTE Bölcsészettudományi Kar Szláv Filológia Tanszékén, Pécsen a PTE Bölcsészettudományi Kar Horvát Tanszékén, a szombathelyi Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központja horvát mesterképzéseiben, valamint Baján az Eötvös József Főiskola Nemzeti önkormányzati oktatási intézmény és Idegen Nyelvi Tanszékén. A magyarországi horvát nemzeti önkormányzati oktatási intézmények pedagógusképzés különböző szintjein és szakirányain a beszámoló elkészítésekor több mint ötven fiatal vett részt.

A Horvát Köztársaság és Magyarország között aláírt kulturális, oktatási és tudományos szerződés értelmében a horvát gimnáziumok érettségizettjei felsőfokú tanulmányaikat horvátországi egyetemeken is folytathatják. A fennálló kulturális, oktatási bilaterális munkaterv alapján a horvát fél ösztöndíjakat ajánl fel teljes- és részképzésre, PhD-képzésre, nyári egyetemre, kutatásra. A horvát fél kifejezetten horvát nemzetiségű hallgatóknak ajánl fel ösztöndíjakat teljes képzésre és PhD-képzésre. A Magyar Ösztöndíj Bizottság adatai szerint 2013–2015 közötti időszakban összesen 40 horvát nyelv és kultúra iránt érdeklődő, ebből kb. 20 nemzetiségi fiatal tanulhatott Horvátországban, ápolhatta a hagyományait, nyelvet gyakorolhatott.

A Horvát Köztársaságtól 20 évre használatba kapott Pag szigeti üdülő működtetésére létrehozott kft., az OHÖ tulajdonában lévő „Zavičaj d.o.o.” folyamatos befektetések eredményeképpen, jelentős számú vendégéjszaka növekedést sikerült elérni, így biztosítva a tanulók és pedagógusok anyanyelvű táborai szervezési feltételeinek javulását.

A média megjelenés háttérintézménye, a *Croatica Kulturális, Információs és Kiadói Nonprofit Kft.* székhelyén kialakításra került a Multifunkcionális Közösségi Szintér, amely 2014. évtől a budapesti, Budapest környéki horvátok kulturális igényeinek magas színvonalon való kiszolgálására, valamint országos szintű rendezvényeknek helyet adó események megszervezésére alkalmas. Az Új Széchenyi Terv keretén belül a TAMOP-3.4.1.A-11/1 pályázat keretében a Croatica működött közre az elmúlt két évben kiadásra kerülő nemzetiségi tankönyvek nyomtatásában és terjesztésében. A horvát magyar köznyelvi szótár szerkesztése az elmúlt két évben is folytatódott, amelyhez 3 M Ft összegű központi támogatásban részesült a 2014. évben.

A *Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete* 2013. és 2014. évi működési támogatása beépült az OHÖ költségvetésébe.

A *Pécsi Horvát Színház* Európa egyetlen horvát nemzetiségi színháza és az egyetlen anyaországon kívüli horvát színház. Fő céljuk a magyarországi horvátság anyanyelvének, kultúrájának ápolása és megőrzése. 2012-től a Horvát Színház önálló költségvetési soron szerepel a központi költségvetésben, ahogyan azt a Színház vezetése évek óta kérvényezte. Az intézmény működésére a nemzetiségi színházak támogatására elkülönített központi költségvetési pályázati keretből 2013-ban és 2014-ben 28-28 M Ft támogatást kapott. A Magyar–Horvát KVB ajánlásainak megfelelően, a magyarországi horvát nemzetiségi közösségi kulturális élete szempontjából rendkívüli jelentőséggel bíró Pécsi Horvát Színház bővítéséhez és felújításához a magyar fél 2014-ben 554,5 M Ft támogatást biztosított. A Színház repertoáron tartott előadásainak a programja megtekinthető a www.horvatszinhaz.hu internetes honlapon.

A horvátság kulturális életét a civil szervezetként működő regionális és helyi hagyományőrző együttesek munkája jelenti. A beszámolási időszakban az OHÖ tájékoztatása szerint 79 felnőtt, ifjúsági és gyermekcsoport (kórus, zenekar, tánc- és színjátszó csoport) tevékenykedett. A horvát anyanyelvű olvasók igényeit négy báziskönyvtár, valamint községi és iskolai könyvtárak hálózata elégíti ki. A horvátok bázismúzeumának szerepét a mohácsi *Kanizsai Dorottya Múzeum* tölti be. A beszámolási időszakban a múzeum új állandó (délszláv) nemzetiségi néprajzi kiállítás megvalósítására 15 M Ft támogatást kapott.

A *Magyarországi Horvátok Szövetsége* a hat magyarországi régióban élő nyolc horvát népcsoport (bosnyákok, bunyevácok, Dráva menti horvátok, gradistyei horvátok, Mura menti horvátok, rácok és sokácok) országos szervezete. A központi költségvetés nemzetiségpolitikai támogatásra szolgáló fejezeti kezelésű előirányzatának civil szervezetek támogatására elkülönített pályázati keretéből 2014-ben a horvát nemzetiségi civil szervezetek összesen 8,19 M Ft-ot támogatást kaptak, a horvát nemzetiségi kulturális kezdeményezések, anyaországi táborok szervezése és horvát pedagógusok továbbképzésének pályázati támogatása 2014-ben 21,26 M Ft-ot tett ki.

A magyarországi horvát hívők római katolikus vallásúak, a történelem során a katolikus egyház igen jelentős szerepet töltött be a magyarországi horvátság körében. A horvát közösség napjainkban is igényli az anyanyelvű istentiszteleteket. A horvátul beszélő papok száma csekély, így több horvátok által lakott településen nincs anyanyelvű hitélet és hasonló nehézség akadályozza az iskolai hitoktatás bevezetését is. A beszámolási időszakban fejeződött be a horvátszidányi katolikus templom felújítása. A 2014. évi nemzetiségi intervenció keret terhére a Kormány támogatást biztosított a horvát nemzeti közösség temetőinek fenntartására, védelmére, a Magyarországon élő horvát nemzetiség történelme szempontjából jelentős helynévi, régészeti és épített örökség valamint emlékhelyek adatait tartalmazó adatbázis létrehozására, a lakócsai *Horvát Nemzetiségi Tájház* fenntartására és a Zornica c. horvát katolikus folyóirat megjelenésére.

A beszámolási időszakban a Magyar Rádió a horvátok számára napi 2 órás anyanyelvű rádióműsort szolgáltatott az MR4-es önálló nemzetiségi csatornán a reggel 8-tól 10 óráig tartó időszámban. Az MR4-es adásait műholdról is sugározták a nap 24 órájában, de a műsorok elérhetők és letölthetők voltak a közszolgálati rádió internetes honlapjáról is. Horvát nyelvű tévéműsor, a „*Hrvatska kronika*” heti 26 percben készül, és két időpontban azonos tar-

talommal, ismételve kerül sugárzásra. Az OHÖ külön nemzetiségi intézménynek tekinti az interneten elérhető horvát nyelvű *Croatia Radio*-t, amely kedden és csütörtökön jelentkezik egy-egy óras élő műsorral.

Tovább fejlődtek az OHÖ és a horvát nemzetiség civil szervezeteinek az anyaországi szervekkel és szervezetekkel kialakított sokrétű kapcsolatai. Ezt szolgálja a horvátok által lakott települések egyre bővülő testvérvárosi kapcsolatrendszere is. A magyarországi horvát közösség két főt delegált a Horvát Kormány *Határon Túli Horvátok Tanácsadó Testületébe*. A kapcsolatokra igen jó hatással van, hogy bővülnek és fejlődnek a Magyarország és a Horvát Köztársaság közötti állami kapcsolatok.

A 2013. évi Nemzetiségekért Díj horvát nemzetiségű kitüntetettje Kedves Tibor volt.

5. A MAGYARORSZÁGI LENGYELEKRŐL

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a lengyel nemzetiséghez tartozók száma 7001 fő (2001-ben 5144 fő) volt. Közülük 3049 személy vallotta anyanyelvének a lengyelt, magát lengyel nemzetiségűnek 5730 fő tartotta (ugyanezen adatok 2001-ben: 2580, illetve 2962). A lengyel nemzetiség érdekképviselőinek a becslése szerint a lengyel kultúrához kötődő magyarországi közösség létszáma tízezer főre tehető. A lengyel közösség egy középszintű (a fővárosban) és 44 települési önkormányzatot alakított meg 2014 októberében. Ezt megelőzően, a tavaszi képviselői választás során a lengyel nemzetiségi szószóló, dr. Csúcs Lászlóné megválasztásával – történetében először – a magyarországi lengyelség önálló parlamenti képviselőhöz jutott. Az Országos Lengyel Önkormányzat (a továbbiakban: OLÖ) elnökének Dr. Rónayné Slaba Ewát választották meg. Az országos önkormányzat 15 fős képviselő testülete 4 jelölő civil szervezet (Bem Egyesület, Polonia Nova, Szent Adalbert Egyesület, Piłsudski Társaság) képviselőiből alakult meg.

Az OLÖ három nemzetiségi intézményt tart fenn: a *Magyarországi Lengyelség Múzeumát és Levéltárát*, a *Lengyel Közművelődési Központot* és a *Lengyel Nemzetiségi Nyelvoktató Iskolát*. A gazdasági tevékenységet nem végző OLÖ a központi költségvetésből a működésének finanszírozásához 2013-ban és 2014-ben a médiatámogatás beépítésével 47-47 M Ft-os állami támogatásban részesült. Az országos önkormányzat 2013-ban a székháza felújítására további 1,9 M Ft, intézménye és egy lengyel civil szervezet pedig további 2,02 M Ft egyedi kormányzati támogatást kapott. 2014-ben az egyedi támogatás 6,6 M Ft-ot tett ki. A lengyel települési és területi nemzetiségi önkormányzatok 2013-ban 31,40 M Ft, illetve 2,65 M Ft, 2014-ben 36,74 M Ft, illetve 1,75 M Ft feladatarányos állami támogatásban részesültek. A „Nemzetiségi támogatások” keretében 2013-ban a lengyel nemzetiség pályázati úton kulturális kezdeményezéseire 3,83 M Ft, civil szervezetei működésére 6,53 M Ft, táboraikra 1,22 M Ft, pedagógus továbbképzésére 0,8 M Ft (mindösszesen 12,39 M Ft) támogatáshoz jutott. A „Nemzetiségi támogatások” keretből ugyanerre a célra 2014-ben kulturális kezdeményezéseire 5 M Ft, civil szervezetei működésére 6,15 M Ft, táboraikra 0,7 M Ft (mindösszesen 11,85 M Ft) támogatást kapott.

Közéiskolai szinten ma csak a – 2014. évtől éves szinten összességében mintegy 60 M Ft-ból gazdálkodó – Lengyel Nemzetiségi Nyelvoktató Iskola oktatja a lengyel nyelvet. Az iskola rangja 2012-ben tovább növekedett azzal, hogy ECL vizsgahellyé alakult, a Pécsi Tudományegyetem Idegen Nyelvi Titkárságával kötött megállapodással. Fontos kiemelni, hogy az országban számos helyen megtalálható telephelyein 160-180 gyerek képzését tudja magas szinten végezni. 2012-ben az iskola TÁMOP pályázaton 32 M Ft-ot nyert el, melyet tananyagfejlesztésre fordíthatott. A 2015 tavaszára elkészülő tankönyvek, munkafüzetek és hanganyagok segítségével igazi, országos hatáskörű képző intézménnyé válhat az iskola.

A felsőoktatásban több főiskolán és egyetemen folyik polonisztikai képzés. Ennek keretében van lehetőség a lengyel szakos hallgatók anyaországi részképzéseken való részvételére is.

A Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára 2011-ben korszerűsítette az állandó kiállítását az ezeréves lengyel–magyar kapcsolatokról, érdekesebbé téve azt a fiatalság számára. Az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően kiállításokkal és katalógusok kiadásával népszerűsítette a Magyarországon élő lengyel képzőművészek munkásságát, könyvbemutatókat szervezett. A Múzeumnak két filiája van, az egyik Derenken, a volt iskola épületében, a másik Andrásfán. A Múzeum az állandó kiállításon túl éves szinten 8-12 időszakos kiállítást rendez, melyek közül többet „országjárás” keretében is be tudott mutatni. A 2012-ben Balatonbogláron megnyílt lengyel civil menekültekről szóló kiállítás mellett Sárváron, a Sárvári Lengyel Önkormányzat fenntartásában működik állandó kiállítás a lengyel katonai menekültekről.

A Lengyel Közművelődési Központ 3 telephelyen (kettő Budapesten van, egy pedig Derenk-Szögligeten) végzi munkáját, de kapcsolati hálózata átfogja az ország számos településén rendezett, a lengyelséghez kötődő eseményeket. Igyekszik erősíteni a személyes részvétel fontosságát, különösen a fiatalok körében. Kiállítások, hangversenyek, megemlékezések dokumentálják tevékenységüket.

A Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára 2013-ban és 2014-ben évi 8 M Ft-ból gazdálkodott, 2015-évben 11 M Ft-ra emelkedett a támogatás, ami sokat segíthet az intézmény működésében. A három intézmény támogatása a nemzetiségi intézményi keretből 2013-ban 24,6 M Ft-ot, 2014-ben pedig 25,8 M Ft-ot tett ki.

A kulturális sokszínűség két kiemelkedő ünnepe a Szent László királyhoz kötődő Magyarországi Lengyelség Napja – amelyet már 1996 óta ünnepelnek folyamatosan – és a legősibb hagyományokat ápoló Derenki Búcsú. Harmadikként zárkózik fel az országos rendezvények sorába az utóbbi években februárban megrendezésre kerülő Lengyel Bál, mellyel egy modernebb, de lengyel hagyományokon alapuló kihívásnak igyekszik megfelelni a közösség. Az OLÖ ezek mellett megemlékezett a lengyelséghez fűződő fontos eseményekről, részt vett az ország különböző részein megtartott megemlékezéseken és ünnepeken, ápolta a hagyományokat. A beszámolási időszakban is mindent megtett az OLÖ a fiatalság mobilizálása érdekében, többek között lengyel–magyar kulturális és sportnapokat szervezett lengyel- és magyarországi fiatalok részvételével.

Említést érdemel a Magyarországon legrégebben működő országos lengyel civil szervezet: a *Magyarországi Lengyelek Bem József Kulturális Egyesülete*. Napjainkban is különösen nagy szerepet játszik a fiatalabb nemzedéknek a lengyelországi kapcsolatok fenntartásában és a lengyel kultúra átadásában. Jó példa erre az egyesületben 13 éve működő „vasárnapi” óvoda és az újonnan indított „Baba-mama Klub”. Említést érdemelnek még kiemelkedő tevékenységük miatt a Derenki Emlékhely jövőjének biztosítására 2011-ben *Derenk Szövetségé* alakult korábbi Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzatok Szövetsége, a békéscsabai, budapesti, győri kórusok, a néptáncgyűttesek, a hagyományörző egyesületek és a nyíregyházi, pécsi, szegedi, veszprémi szervezetek.

A magyarországi lengyelek életében fontos kulturális szerepet játszik a *Magyarországi Lengyel Alkotók Fóruma* a képzőművészeti kiállításaiival, a *Polonez* és a *Drenka Ifjúsági Néptánc Együttes*, az ország területén működő *lengyel kórusok* (a békéscsabai Chopin, a budapesti Szent Kinga és a győri Akkord), valamint a lengyel rendezvények zömén szerepet vállaló *Wysocki Légió Hagyományörző Egyesület*.

A magyarországi lengyelség hitélete szempontjából jelentős összetartó erő a kőbányai *Lengyel Perszonális Plébánia* és a mellé szerveződött *Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete*, amely tulajdonosa a *Lengyel Ház* épületének. A Lengyel Házban elsősorban vallásos tárgyú kiállításokat, tudományos konferenciákat, könyvbemutatókat, búcsút rendeznek. 2007 óta működik a *Szent Kinga Vegyes Kórus*. Évente rendszeresen szerveznek zarándokutakat, és minden év őszen megrendezik a Keresztény Kultúra Napjait.

A magyarországi lengyelek két lapot jelentetnek meg. Havonta jelenik meg a *Polonia Węgierska* és negyedévente a *Głos Polonii* magazin. A színesebb, tematikus mellékletekkel, emelt példányszámmal megjelenő újságok minősége javult, és az olvasottságuk nőtt, annak is köszönhetően, hogy az OLÖ honlapján is olvashatóvá váltak. Az OLÖ a sajtóorgánumok fenntartására éves szinten 10,5 M Ft-ot fordít. Az OLÖ honlapja kiválóan mondható, hiszen szinte naponta jelentkezik újabb és újabb hírekkel, tudósításokkal lengyel és magyar nyelven. A Magyar Televízió Rondó című műsorában havonta rendszeresen kapnak helyet a lengyel nemzetiség számára készült ismertető, program bemutatók, de a műsoridő szűkössége határt szab egy átfogó programnak. A Magyar Rádió MR4 csatornája szombatoként 30 perc lengyel nemzetiségi adást sugároz.

Az OLÖ és az országos lengyel civil szervezetek felterjesztése alapján 2013-ban a Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára, 2014-ben a lengyel nemzetiségű Bros Stanislaw Wojciechné kapta meg a Nemzetiségekért Díjat, a lengyel nemzetiség érdekében végzett sokoldalú munkásságáért.

6. A MAGYARORSZÁGI NÉMETEK RŐL

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a német nemzetiséghez tartozók száma 185 696 fő (2001-ben 120 344 fő) volt. Közülük 38 248 személy vallotta anyanyelvének a németet, német nemzetiségűnek pedig 131 951 fő jelölte magát (2001-ben 33 774, illetve 62 105). A 2014. évi helyhatósági választások után 406 települési német nemzetiségi önkormányzat alakult. A területi önkormányzatok száma 13, tizenkét megyei és a fővárosi önkormányzat. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (a továbbiakban: MNOÖ) megválasztására 2014. október 28-án került sor, melyen 39 tagú testületet választottak, az elnök ismételten Heinek Ottó lett. Az MNOÖ a nemzetiségi önkormányzatok munkáját 11 regionális irodán keresztül segíti, a bizottságai révén szorosban együttműködik a németiség országos egyesületeivel, intézményeivel, kiemelt figyelmet fordít az oktatási-nevelési intézményekre. A magyarországi németek parlamenti szószólója Ritter Imre.

A MNOÖ 2013-ban és 2014-ben egyaránt 214,1 M Ft működési költségvetési támogatásban részesült. Az országos önkormányzat által fenntartott intézmények működtetési támogatására 2013-ban és 2014-ben is 125,6 M Ft állt

rendelkezésre a költségvetésben. A „Nemzetiségi támogatások” keretében 2013-ban a német nemzetiségi civil szervezetek működésére 25,4 M Ft, ugyanebből a keretből e célra 2014-ben a civil szervezetek 27 M Ft, míg kulturális kezdeményezésekre 2013-ban 20,29 M Ft, 2014-ben 25,8 M Ft támogatáshoz jutottak. Ugyanezen keretből anyaországi táborokra 2013-ban 2 M Ft, 2014-ben 1,7 M Ft, pedagógus-továbbképzésre 2013-ban 11,5 M Ft, 2014-ben 9 M Ft támogatás jutott.

Magyarországi német nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek, intézmények 2013-ban 6,9 M Ft, 2014-ben 22,73 M Ft egyedi kormányzati támogatásban részesültek. A német települési és területi nemzetiségi önkormányzatok 2013-ban 428,45 M Ft feladatarányos támogatásban részesültek, míg 2014-ben 456,78 M Ft-ban.

A magyarországi közoktatási-köznevelési intézményhálózatból 291 német-magyar kétnyelvű óvoda, 395 német nemzetiségi általános iskola, 19 gimnázium és 4 szakközépiskola működik az országban. Két oktatási intézményt, a *Koch Valéria Iskolaközpontot (Pécs)* és a *Schiller Gimnáziumot (Pilisvörösvár)* a MNOÖ tart fenn. A pécsi Koch Valéria Iskolaközpontban 2012 szeptemberében egy egynyelvű, anyanyelvű óvodai csoport indult. A modell olyan sikeresnek bizonyult, hogy immár az Iskolaközpont két óvodájának mind a nyolc csoportja anyanyelvű program szerint működik és az általános iskolában is elindult egy német tannyelvű osztály. A beszámolási időszakban az MNOÖ a DDOP pályázat segítségével mintegy 600 M Ft összköltségű beruházást valósított meg Pécsen: felújította és bővítette a Koch Valéria Iskolaközpont Dugonics utcai óvodáját és a Tiborc utcai általános iskola épületét. Az Intézményközpont feladatellátását szolgáló ingatlanokat Pécs MJV Önkormányzata 2013-ban az MNOÖ tulajdonába adta. Az MNOÖ alapítója továbbá a bajai Magyarországi Németek Általános Művelődési Központját fenntartó közalapítványnak, melyből 2014-ben kiválással létrejött, egy az MNOÖ és az Audi Hungária Motor Kft. által alapított közalapítvány a győri Audi Hungária Iskola fenntartására. A települési német nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézmények száma a beszámolási időszakban megduplázódott, jelenleg 10 települési német nemzetiségi önkormányzat tart fenn óvodát vagy általános iskolát.

Ezen felül közel 200 M Ft TÁMOP pályázati támogatást fordított az MNOÖ német nemzetiségi tankönyv- és tananyagfejlesztésre. Számos német nemzetiségi általános iskola és gimnázium tankönyvíró pedagógusa, az ELTE, a Pécsi Tudományegyetem, a bajai Eötvös József Főiskola, valamint anyaországi intézmények szakembereinek együttműködésével mintegy 60 tankönyv, digitális tananyag készül, illetve újul meg. Ilyen például:

- A magyarországi német oktatási rendszer irányelvei és fejlesztési terve (középtávú fejlesztési terv 2016-ig);
- A magyarországi német óvodák irányelvei és fejlesztési terve;
- Kerettanterv és kompetenciamodell a nyelvoktató és a kétnyelvű német nemzetiségi iskolák számára;
- A magyarországi német nemzetiségi óvodák bemutatkozni;
- Sajátos óvodai koncepciók;
- Sikeres oktatási és nevelési utak;
- Ajánlások az átmenetek szervezéséhez – I. rész: Óvodából az iskolába, II. rész: Alsó tagozatból felső tagozatba. Általános iskolából középiskolába.

Ezekhez iránymutató a 2010 júniusában megjelent magyarországi németek nevelési, oktatási és közművelődési programja, a „Gyökerek és szárnyak”, amely hosszú távra meghatározza az MNOÖ oktatási koncepcióját. A koncepció megjelenése óta önálló, részletesen kidolgozott tervek (középtávú fejlesztési terv, 2016-ig szóló intézkedésekkel) jelentek meg az óvodák és iskolák számára. Ezzel kapcsolatban az elmúlt két évben több találkozó, konferencia, továbbképzés valósult meg.

Középiskolai német nyelvtanárképzés 5 egyetemen folyik, 7 pedagógiai főiskolán, illetve főiskolai karon lehet német szakos tanári vagy tanítói diplomát szerezni. Német nemzetiségi óvodapedagógus képzés 6 főiskolán, illetve főiskolai karon folyik.

A magyarországi német egyesületek száma több százra tehető. Kultúr csoportok, énekkarok, zenekarok, tánc együttesek működnek bejegyzett egyesületként. Országos egyesületként működik a pécsi Nikolaus Lenau Köz-művelődési Egyesület (Kulturverein Nikolaus Lenau e.V.), a Magyarországi Német Fiatalok Közössége (Gemeinschaft Junger Ungarndeutscher), a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa (Landesrat Ungarndeutscher Chöre, Kapellen und Tanzgruppen), a Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetsége (Verband Ungarndeutscher Autoren und Künstler, VUdAK), a Magyarországi Német Iskolaegetesületek Szövetsége (Bund Ungarndeutscher Schulvereine), a Fördereverein für Deutschsprachiges Laientheater in Ungarn (Egyesület a Magyarországi Német Nyelvű Amatőr Színjátszásért), a VUK – Verein für Ungarndeutsche Kinder (Egyesület a Magyarországi Német Gyerekekért), a Jakob Bleyer Közösség és a Magyarországi Német Hallgatók Egyesülete (Verein Deutscher Hochschüler, VDH).

A magyarországi németiség intézményhálózatának fontos eleme az országos gyűjtőkörrel rendelkező tatai *Német Nemzetiségi Néprajzi Múzeum – Ungarndeutsches Museum Totis*. 120 helyen találunk helytörténeti gyűjteményeket, falumúzeumokat, tájházakat, és számos településről készült monográfia. A Budaörsi Német Nemzetiségi Önkormányzat fenntartásában van a Bleyer Jakab Helytörténeti Gyűjtemény/Heimatismuseum, melyben 2008 januárja óta a *Magyarországi Német Tájházak Országos Szakmai és Információs Központja* is működik az MNOÖ támogatásával.

A német nemzetiségi könyvtárak évtizedek óta a megyei könyvtárhálózathoz kapcsolódnak, esetenként több megyére kiterjedő hatáskörrel. A *Magyarországi Németek Könyvtára* speciális gyűjtőkörű, nyilvános szakkönyvtár, amelynek gyűjtőköre átfogja a magyarországi németiség és a német nyelvterület irodalmát, szakirodalmát, beleértve az audiovizuális médiumokat is. A könyvtár a Magyarországi Németek Házában működik.

A *Deutsche Bühne Ungarn – Magyarországi Német Színház*, Magyarország egyetlen állandó, német nyelven játszó és saját épülettel rendelkező színháza, egyúttal Tolna megye egyetlen kőszínháza. A színház fenntartója 2012. január 1-jétől a MNOÖ. A színház alapvető feladata a német anyanyelv ápolása, a német kulturális értékek megőrzése és továbbfejlesztése, valamint az egyetemes kultúra felmutatása és közvetítése német nyelven. A magyarországi németiség szórványos elhelyezkedése miatt igen nagy a tájelőadások jelentősége, amelyeket a magyarországi németiség legfontosabb központjaiban mutatnak be. A színház 2013 elején partneri együttműködést írt alá a Pécsi Tudományegyetemmel, amelynek keretében Pécssett havi rendszerességgel garantáltak a fellépései. A színház – melynek kis létszámú társulata több nemzet művészeit egyesíti és önmagát európai műhelyként definiálja – az utóbbi években nagy hangsúlyt fektet koprodukciós előadások létrehozására.

Német nemzetiségi amatőr színházi tevékenység elsősorban a nemzetiségi iskolákban folyik. Az iskolai színjátszók rendszeresen találkoznak a korosztályuknak megfelelő színházi fesztiválokon és szakmai szemináriumokon. A színházi mozgalom támogatói egyesületet hoztak létre *Förderverein für deutschsprachiges Laientheater in Ungarn – Egyesület a magyarországi német nyelvű amatőr színjátszásért* néven.

A magyarországi németek kutatását a *Magyarországi Németek Kutatási és Tanárképzési Központja* koordinálja, amely kutatók, szakdolgozók, oktatók számára szakmai, információs bázisként működik, tanácskozásokat, konferenciákat, kiállításokat szervez. Munkatársainak gondozásában évente több néprajzi és tanulmányosorozat jelenik meg. A 2001-ben alapított *Magyarországi Németek Háza* Budapesten, a VI. kerület Lendvai u. 22. alatt működik. A házban került elhelyezésre a *Neue Zeitung* szerkesztősége, a *Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ (Ungarndeutsches Kultur- und Informationszentrum)* és a Magyarországi Németek Könyvtára. Az MNOÖ kulturális koncepciójában fontos helyet foglal el a német nemzetiségi közművelődés szervezése. A Magyarországi Németek Háza és az 1999-ben vásárolt belvárosi ingatlanok működtetésére az országos önkormányzat egy korlátozott felelősségű társaságot (*Deutsches Haus Szolgáltató és Ingatlanhasznosító Korlátolt Felelősségű Társaság*) hozott létre. Az MNOÖ intézménye a *Városlódi Villa Nonprofit Kft.*, melynek feladata a városlódi ifjúsági tábor üzemeltetése.

A Magyarországon élő németiség nagyjából római katolikus vallású, evangélikus gyülekezetek leginkább Bács-Kiskun, Békés, Győr-Moson-Sopron, Tolna és Baranya megyében található. Elszórtan élnek református vallású németek is az országban. Évtizedek óta jelentős erőfeszítéseket tesznek a nemzetiségi önkormányzatok, szervezetek a német nyelvű egyházi szertartások szervezése terén. Bízható tendencia, hogy egyre több helyszínen és alkalommal kerül sor német nyelvű szentmisére, istentiszteletre. Havonta egy alkalommal az MR4 német nyelvű szentmisét sugároz Pécsről. A hazai legnagyobb katolikus német szervezet az 1991-ben alapított *Szent Gellért Katolikus Egyesület (St Gerhards-Werk)*. A *Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa (Landesrat)* egyházzenei szekciója feladatának tekinti a magyarországi németek egyházzenei örökségének felélesztését és gondozását, a tárgyi emlékek gyűjtését.

A magyarországi németek közszolgáltató hetilapja a *Neue Zeitung*, mely hetente 16 oldal terjedelemben jelenik meg. Rendszeres melléklete a gyerekeknek szóló *NZ-Junior*, a Magyarországi Német Fiatalok Közösségének oldalai, kéthetente olvasható a Magyarországi Német Katolikus Hírek oldala, *Ungarndeutsche Christliche Nachrichten* címmel. A lapban jelenik meg évente négyszer a Magyarországi Német Iskolaegyletek „*BUSCH-Trommel*” című 12 oldalas hírlevele. Az *NZ* évente egyszer „*Signale*” címmel irodalmi és művészeti mellékletet jelentet meg. Az országos önkormányzat megbízásából a *Neue Zeitung* szerkesztőségében készül évente a kalendárium, a *Deutscher Kalender*. Több országos, illetve regionális jelentőségű egyesület jelentet meg újságokat, kiadványokat. Legismertebb közülük a Jakob Bleyer Közösség (Jakob Bleyer Gemeinschaft) kiadásában megjelenő Vasárnapi Újság (Sonntagsblatt), a bajai Bácska Kultúregyesület (Batschkaer Kulturverein) lapja, a *Batschkaer Spuren* (Bácskai Nyomok). Sok településen a helyi lap rendelkezik német nyelvű melléklettel, illetve alkalmanként jelennek meg német nyelven cikkek, hírek, többnyire a nemzetiségi önkormányzatok kezdeményezésére, szerkesztésében.

A Magyar Rádió részeként, Pécssett működik a német nemzetiségi rádiós szerkesztőség. A beszámolási időszakban, a Magyar Rádióban a németeknek napi 2 órás anyanyelvű rádióműsora volt. Az MR4-es adásait műhold-

ról is sugározzák a nap 24 órájában, de elérhető és letölthető a közszolgálati rádió internetes honlapjáról is. Ugyancsak Pécsen készül a Magyar Televízió országos sugárzású német nemzetiségi televíziós magazinműsora az *Unser Bildschirm*, mely évtizedek óta folytat minőségi, igényes munkát. Az elmúlt néhány évben számos helyi kábeltelevízió is indított német nyelvű programokat.

A MNOÖ szoros kapcsolatban áll a német nyelvű országokkal és régiókkal, az európai német kisebbségi szervezetekkel, valamint a német nyelvű országok más anyanyelvű kisebbségeivel. A magyarországi német nemzetiség hivatalos képviselője is tagja a FUEV-nek, az Európai Népcsoportok Föderális Uniójának (Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen), a szervezeten belül működő német népcsoportok munkacsoportjának, és a kongresszusainkon rendszeresen képviseltetik magukat.

Németország az 1987-ben aláírt, majd 1992-ben megújított Közös Nyilatkozat (Egyezmény a német kisebbség és a német nyelv támogatásáról Magyarországon) alapján rendszeresen támogatja a magyarországi németeket. A támogatások az MNOÖ-vel történő konzultáció alapján, a Goethe Intézet és a támogatást nyújtó tartományok illetékes minisztériumainak a szervezésében, a *Magyar–Német Kulturális Vegyes Bizottság Állandó Albizottsága* és a *Magyarországi Német Pedagógiai Intézet* koordinálásával valósulnak meg. Az Albizottság két évente ülésezik, legutóbbi ülése 2013-ban Pécsen volt.

A magyarországi németek támogatása állami, tartományi és alapítványi forrásból történik, kiemelten Bajorország és Baden-Württemberg tartományok, a Haus des Deutschen Ostens (München), a Külügyi Kapcsolatok Intézete (Institut für Auslandsbeziehungen), a Goethe Intézet (Goethe-Institut), a Szövetségi Hivatal (Bundesverwaltungsamt) és a Német Akadémiai Csereszolgálat (Deutscher Akademischer Austauschdienst) révén.

A MNOÖ és német nemzetiségi civil szervezetek felterjesztése alapján 2013-ban a Véméndi Német Nemzetiségi Néptáncgyűttes, 2014-ben Prof. Dr. Gerhard-Dieter Seewann és Husztiné Nagy Ágnes kapta meg a Nemzetiségekért Díjat.

7. A MAGYARORSZÁGI ÖRMÉNYEKRŐL

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve az örmény nemzetiséghez tartozók száma 3571 fő (2001-ben 1165 fő) volt. Közülük 444 fő vallotta magát örmény anyanyelvűnek, 3293 fő örmény nemzetiségűnek (2001-ben 294, illetve 620). 2014-ben az október 12-i nemzetiségi önkormányzati választások során 32 eredményes települési választást tartottak (11 megye 11 településén és 21 fővárosi kerületben), amelyek mellett egy területi, a fővárosi önkormányzat alakult meg. Az Országos Örmény Önkormányzat (a továbbiakban: OÖÖ) elnökének dr. Serkisian Szervácot választották meg. Az örmény közösség szószólója a Parlamentben Dr. Turgyán Tamás. A nemzetiségi jelöltek állító szervezetek közül a felállított tizenöt főre redukálódott országos testületbe az Armenia – Kilikia – ÖIE (Arménia Népe Kulturális Egyesület, Kilikia Kulturális Egyesület, Örmény Ifjúsági Egyesület) választási csoportosulás nyolc képviselőt, az Erdélyi Örmény Gyökök Kulturális Egyesület pedig hét képviselőt küldött.

A magyarországi örmények 2013-ban összesen 78,26 M Ft támogatásban részesültek, amelyből az OÖÖ éves költségvetési támogatása – a beépült média támogatással – 49,5 M Ft-ot tett ki. Az OÖÖ 2007-ben budapesti székhellyel megalapított első, saját működtetésű intézménye, az *Örmény Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ* éves működési támogatása – 7 M Ft – szintén beépült az OÖÖ költségvetésébe. A nemzetiségek részére előirányzott költségvetési források terhére 2013-ban az örmény programokra összesen 5,88 M Ft támogatást ítélték meg. A fennmaradó összeget a nemzetiségi önkormányzatok feladatarányos támogatása adja. A magyarországi örmények 2014-ben összesen 84,77 M Ft támogatásban részesültek, amelyből az OÖÖ éves költségvetési támogatása szintén 49,5 M Ft-ot tett ki. A nemzetiségek részére előirányzott költségvetési források terhére 2014-ben az örmény programokra összesen 9,05 M Ft támogatást ítélték meg. A fennmaradó összeget itt is a nemzetiségi önkormányzatok feladatarányos támogatása adja. Az OÖÖ és média támogatása 2015-ben 52,5 M Ft, az OÖÖ által fenntartott intézmények támogatása 27 M Ft-ot tett ki.

Az örmények saját iskolahálózatával nem rendelkeznek. Örmény nyelvoktatás, vasárnapi iskola keretében, Budapesten, Debrecenben, Szegeden, Győrött és Székesfehérváron működött, azonban 2013-ban ez a kezdeményezés megszűnt. A nyelvoktató tevékenység hétvégi együttlétek alkalmával művészetoktatás, vasárnapi örmény óvodai foglalkozás, Baba-mama klub, Nők klubja működésének keretében válik biztosíthatóvá, bevonva a helyi közösségek minél szélesebb körét a találkozásokba.

Az *Örmény Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ* feladata figyelemmel kísérni a magyarországi örmény nemzetiség kulturális helyzetének alakulását, összefogni az örmény civil szervezetek munkáját, a nemzetiségi

önkormányzatok kulturális tevékenységét. Az OÖ 2014-ben az önkormányzat új intézményeként egy örmény színházat hozott létre, *URARTU Örmény Színház* néven.

A Magyarországon élő örmények egyik csoportja vallási szempontból az örményországi központtal bíró Örmény Apostoli Egyházhoz tartozik, amely Magyarországon 2003-tól kezdte meg hivatalos működését. Parlamenti határozattal azonban 2012-től megszűnt az Örmény Apostoli Egyház, átalakult egyesületté, a hívőknek jelenleg nincs hol gyakorolniuk keresztény kötelezettségeiket. A magyarországi örmények másik csoportja katolikus, akiket az Örmény Katolikus Templom fogja össze, amely egyetlen örmény katolikus lelkészésként működik.

Az Örmény Kultúraért Alapítvány kiadásában jelenik meg évente négy alkalommal az *Arménia* című örmény nyelvű kulturális, közéleti folyóirat. Szintén évi négy száma van a *Diaszpóra 21* című magyar nyelvű kulturális, közéleti lapnak. Magyar nyelven kerül még kiadásra az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület „*Füzetek*” c. kulturális és információs havi lapja, a Fővárosi Örmény Önkormányzat, valamint kerületi örmény nemzetiségi önkormányzatok támogatása révén. A lap a <http://www.magyarormeny.hu/> honlapon is olvasható.

A Magyar Rádióban az örményeknek heti 30 perces anyanyelvű rádióműsora van. Az MR4-es adásait műholdról is sugározzák a nap 24 órájában, de elérhetők és letölthetők a közszolgálati rádió www.mr4.hu internetes honlapjáról is. A Magyar Televízióban az örményeknek a havi rendszerességgel jelentkező *Rondó* c. nemzetiségi műsorban van átlagban 10 perces anyanyelvű televíziós programja. Továbbá évi 2 alkalommal készítenek 26 perces tematikus örmény adást. Örmény honlapok még: www.armenians.hu, www.ararat.hu.

Az OÖ jó kapcsolatokat tart fenn az anyaországgal és a világon diaszpórában élő örménységgel. Az országos önkormányzat határozott célja Magyarország és Örményország kapcsolatrendszerében a kommunikációs lehetőségek szélesítése. Az Örmény Kulturális Minisztériummal kötött együttműködési megállapodás alapján rendszeres az anyaországi kulturális csoportok részvétele a magyarországi örmény közösség ünnepi eseményein.

2014-ben az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület az örmény kultúra és hagyományok őrzéséért végzett tevékenységéért, Nemzetiségekért Díjban részesült.

8. A MAGYARORSZÁGI ROMÁNOKRÓL

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a román nemzetiséghez tartozók száma 141%-kal, 35 641 főre nőtt 2001 óta. Közülük a román anyanyelvűek aránya 64%-kal 13 886 főre, míg a magukat román nemzetiségűnek vallóké 230%-kal, 26 345 főre nőtt. Az adatok szerint a nemzetiségekhez tartozóknak 11,9%-a, a csak nemzetiség alapján számított román közösségeknek 14,5% ortodox vallású. A közhiedelem szerint a magyarországi románok döntő többsége ortodox vallású (vannak azonban görög katolikus, baptista és pünkösdi gyülekezethez tartozó románok is). A román nemzetiség történelmileg kialakult közösségei elsősorban Magyarország délkeleti régióiban élnek, ugyanakkor napjainkra megnőtt a főváros és környékén élő románok száma.

A 2014 októberében megtartott nemzetiségi önkormányzati választások eredményeként 43 településen, illetve Budapest 18 kerületében alakult meg a helyi önkormányzat. Nőtt a területi önkormányzatok száma, a Fővárosi, Békés és Hajdú-Bihar megyei testületek mellett középszintű képviselő alakult Csongrád és Pest megyében is. A Magyarországi Románok Országos Önkormányzata (a továbbiakban: MROÖ) 2014. november 6-án alakult meg, a 15 fős országos testület elnöke Juhász Tibor lett, aki korábban az MROÖ hivatalvezetője volt. Méhkeréken a 2014. októberi önkormányzati választások során a települési önkormányzat az Njtv. alapján nemzetiségi önkormányzatnak nyilvánította magát, mely nagyobb lehetőséget biztosít a nemzetiségi kulturális autonómia gyakorlati megvalósítására. A magyarországi román közösség által megválasztott nemzetiségi szószóló Kreszta Traján.

A MROÖ 2013. és 2014 évi költségvetési támogatása 89,6 M Ft volt, amely tartalmazta a közösség két önálló hetilapjának (*Cronica, Foia românească*) támogatását is. A MROÖ által fenntartott intézmények támogatása intézményi átvételekkel és bővüléssel kapcsolatos személyi kiadások fedezetének biztosítása által (oktatási és gazdasági referens bérköltése), 7,8 M Ft-tal emelkedett, így 2013-ban 19,7 M Ft volt, 2014-ben pedig 27,5 M Ft. 2015-től a költségvetési fejezet megemelésével további források állnak rendelkezésre, így az MROÖ és a média támogatására 107,5 M, míg az MROÖ saját fenntartásában lévő *Dokumentációs és Információs Központ* fenntartására további 40,8 M Ft használható fel.

Békés és Hajdú-Bihar megyében működik az önkormányzatok közel háromnegyede, és az itt elért eredmények határozzák meg döntően a nemzetiségi közösség tevékenységét. A 67 települési és 3 területi önkormányzat 2013-ban 16,7 M Ft, 2014-ben 15,2 M Ft támogatásban részesült. 2015-ben az 56 települési és 4 területi önkormányzat

24 M támogatásban részesül. A román települési önkormányzatok a differenciált támogatási rendszer keretében a nemzetiségi közfeladataik ellátására további költségvetési támogatásban részesültek. 2013-ban 28,6 M Ft, míg 2014-ben 24,1 M Ft volt ez az összeg.

A Nemzetiségi célú költségvetési források egyedi támogatási döntései során kiemelt prioritást élveztek a KVB jegyzőkönyveiben foglaltak, mely mellett intervenciósszerű és kulturális kezdeményezéssel összefüggő kérelmek is támogatásra kerültek. A 2014. évi egyedi kérelem alapján nyújtott támogatások közül kiemelendő Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium felújítása (20,3 M Ft). A fentiek mellett számos oktatási, kulturális kezdeményezést támogató, továbbá egyéb KVB- ajánlásokhoz illeszkedő 10 M Ft alatti támogatás is megítélésre került. A 2013-2014. évi nemzetiségi célú pályázati és egyedi támogatások során 69,03 M Ft, illetve 67,44 M Ft román nemzetiségi célokat szolgált.

	pályázatok					egyedi támogatás	támogatás összesen
	civil szervezetek	kulturális programok	táborok	pedagógusképzés	összesen		
román 2013	5 M Ft	4,089 M Ft	0,54 M Ft		9,629 M Ft	59,4 M Ft	69,029 M Ft
román 2014	6 M Ft	5,9 M Ft	2 M Ft	1,14 M Ft	15,04 M Ft	52,4 M Ft	67,44M Ft

A nemzetiségek részére előirányzott költségvetési források terhére az EMMI az EMET bevonásával hirdette meg a pályázatait. A kiírásra 2013-ban beérkezett igények értékelése során 35 román pályázó 9,63 M Ft támogatásban részesült, ezzel 8 civil szervezet működéséhez, 26 kulturális program és 1 tábor megvalósításához nyújtott lehetőséget a költségvetés. 2014-ben 46 pályázó részére 15,04 M Ft támogatást ítelt meg a Támogató. Az összeg felhasználása 10 civil szervezet működését, 31 kulturális program, 4 anyanyelvű tábor, és 1 nemzetiségi pedagógusképzés megszervezését segítette elő.

Magyarországon a közoktatás valamennyi szintjén van román nemzetiségi képzés. A beszámolási időszakban 14 településen több mint 1700 gyermek részvételével folyt román nemzetiségi óvodai nevelés, általános iskolai valamint Gyulán középiskolai oktatás is. Az MROÖ 2011-ben átvette a battonyai Román Iskola és Óvoda működtetését. 2012. szeptember 1-től Elek és Kétegyháza település román nemzetiségi oktatási intézményeinek a fenntartása, majd 2013 januárjában hosszas egyeztetések után a működési nehézségekkel küszködő Bihari Társulás (Körösszakál, Körösnagyharsány, Bedő) fenntartásában lévő román nemzetiségi oktatási, nevelési intézmények fenntartói joga is az MROÖ-höz került. Az MROÖ 2013. szeptemberben átvette a gyulai „Nicolae Bălcescu” Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium fenntartói jogát, ezt követően 2014 szeptemberétől átvette a gyulai Románvárosi Óvoda fenntartói jogát is. Ezáltal a Magyarországon működő kéttannyelvű középiskola, általános iskola és óvoda – Méhkerék kivételével – az MROÖ fenntartásában működik. A településeken működő oktatási intézmények átszervezése miatt az óvodákban és az általános iskolákban a gyermeklétszám folyamatosan növekszik, mely a jövőben tanterembővítést tesz szükségessé, főleg Gyulán és Battonyán.

Jelentős európai uniós költségvetési források bevonásával új nemzetiségi tankönyvfejlesztési program indult. A MROÖ és a Gyulai „Nicolae Bălcescu” Gimnázium közös konzorciuma az európai uniós pályázati projekt első szakaszában 35,4 M Ft támogatást nyert a román közösség anyanyelvű iskolai oktatásában használatos tankönyvek és taneszközök kifejlesztésére, bővítésére. A nemzetiségi oktatás feltételeit javítja az Európai Unió támogatással (TÁMOP 3.4.1) megvalósuló, a nemzetiségi tanulók nevelésének és oktatásának segítésére megtervezett pályázat is.

A magyarországi román pedagógusok a MROÖ és az Aradi „Aurel Vlaicu” Állami Egyetem által szervezett anyaországi nyelvi-módszertani, illetve szaknyelvi továbbképzésekben vehetnek részt. 2014-ben 1,14 M Ft támogatást kaptak a pedagógusok közismereti tantárgyak román nyelvi képzéséhez.

Román nyelv és irodalom szakos óvó-, tanító- és tanárképzés Szarvason, Szegeden és Budapesten van. Magyarországi román nemzetiségi pedagógusképzést szerveznek a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karán, valamint a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Román Tanszékén; Szegeden az utóbbi időszakban a hallgatóik számának csökkenéséről adtak tájékoztatást. A MÖB adatai szerint a román-magyar egyezmény ösztöndíjazásról szóló vállalásai (19. és 26. munkatervi pont) az utóbbi két tanév során alig valósultak meg. A nyári egyetem megrendezését a Román fél felfüggesztette, az utóbbi 2 évben a Román Oktatási Minisztérium nem fogadott képzésekre jelentkező hazai román nemzetiségű fiatalokat. A korábbi években felvételt

nyert nemzetiségi hallgatók tanulmányaikat befejezheték, a hangsúly pedig a kutatók kiutazására tevődött át. A pályázatot nyert hallgatók, kutatók részére a MÖB Iroda ösztöndíj kiegészítést nyújt.

A magyarországi románok által lakott települések nagyobb hányadában működik a román nemzetiség kulturális igényeit is kielégítő helyi kulturális intézmény, könyvtár és művelődési ház. Az egyesületi találkozók szervezői, a nemzetiségi táncsoportok, kórusok, hagyományőrző együttesek működtetői a helyi önkormányzatok illetve a helyi kulturális együttesek. Az öntevékeny hagyományőrző csoportokkal harmonikus együttműködés jegyében, az országos önkormányzat rendszeres munkakapcsolatokat alakított ki és a lehetőségeihez mérten szakemberek biztosításával segítette munkájukat.

A *Dokumentációs és Információs Központ* számos kulturális programot valósít meg, melyek közül kiemelkedőek az országos szintű találkozók szervezése. Az MROÖ Dokumentációs Központja működteti az országban egyedülálló román nemzetiségi életmód-történeti múzeumot, a kétegyházi *Román Tájékozató*. 2014-ben az MROÖ Dokumentációs és Információs Központ szakfeladatainak színvonalas ellátása érdekében, reklámanyagok készítése, projektor és hangtechnikai beszerzés céljából 2,5 M Ft támogatásban részesült. A *Magyarországi Románok Kutatóintézete* közel két évtizedes tevékenysége során szervezett kereteket biztosít a román kisebbségkutatás számára, közel 100 könyvet jelentettek meg, több mint 20 nemzetközi tudományos tanácskozást szerveztek. Az Intézetben a hazai román közösségre vonatkozó demográfiai, néprajzi, nyelvészeti, szociológiai, politikatörténeti kutatásokat folytatnak.

A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény melléklete szerint az Országgyűlés által elismert magyarországi egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek között öt ortodox egyház szerepel – köztük a Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye, amelynek Gyula városában található székhellyel rendelkező Püspöksége irányítja az egyházi életet és a 20 településen lévő 21 parókia működését. A Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye az egyházmegyéhez tartozó egyes templomok örökségvédelmére 2013-ban 1,8 M Ft, továbbá 2014-ben a Magyarországi Román Ortodox templom felújítására 2 M Ft támogatást kapott. Az egyházi közgyűjtemények működésének támogatása keretében a román ortodox egyház 2013-ban 3,75 M Ft-ot, 2014-ben 14,23 M Ft-ot kapott közgyűjtemény működtetésére.

A beszámoló időszakában folytatódott valamennyi hazai görögkeleti templom állagmegóvása és felújítása (Gyula, Körösszegapáti, Pusztatölgyes, Zsáka). 2013-ban a Magyarországi Román Ortodox Egyház Püspöksége 42,7 M Ft támogatásban részesült, amely lehetővé tette a gyulai román ortodox egyházi gyűjtemény méltó elhelyezését. 2014-ben megtörtént az épület megvásárlása, amelynek felújítása után az alsó szinten múzeum és archívum, a felső szinten pedig közösségi tér kialakítására került sor.

Az állam anyagilag is támogatja a vallási közösségek fakultatív hitoktatását. Az elmúlt két év során a négy nemzetiségi – köztük a román ortodox egyház 5 M Ft támogatást kapott a fakultatív hitoktatási feladatokra. A kistélepüléseken szolgálatot teljesítő lelkészek jövedelmét az állam az egyházakkal való megállapodás alapján kiegészíti. A nemzetiségi egyházak közül ilyen megállapodás van a Magyarországi Román Ortodox Egyházzal is, amely 2013-ban és 2014-ben 2,173 M Ft támogatást kapott erre a célra. Az egyházak ingatlanrendezése keretében a nemzetiségi egyházak ingatlanrendezés ügyei a magyar állam részéről befejeződtek. A Magyarországi Román Ortodox Egyház által benyújtott igények közül 8 ingatlan ügyét a Kormány rendezte az egyház javára. 7 ingatlanért az egyház összesen 62 M Ft kártalanítást kapott, 1 ingatlan természetben került vissza az egyházhoz.

Az MROÖ önálló honlappal és saját újsággal rendelkezik, amelyek román nyelvűek. Az országos önkormányzat által működtetett *„Cronica” Román Lap – és Könyvkiadó* fejlesztését és programjait költségvetési és pályázati forrásokkal rendszeresen támogatja az EMMI. A *Magyarországi Románok Kulturális Szövetsége* gondozásában jelenik meg a *Foia românească*. Mindkét kiadvány évenként külön-külön 18,359 M Ft állami támogatásban részesült. A Magyar Rádió a Nemzetiségi Adások (AM 873, 1188) keretében minden nap 16:00–18:00 között napi kétórás román nyelvű műsor keretében napra készen tájékoztatja a hallgatókat a hazai és az anyaországban élő román fontosabb közösség eseményeiről. Kéthetente euroregionális műsorral jelentkeznek *„Európa hullámhosszán”* címmel, amelyet a temesvári kollégákkal két nyelven közösen szerkesztenek.

A közszolgálati televízióban szerkesztett román nyelvű *Ecranul Nostru* c. magazinműsor szerdánként kerül adásba, mely a nemzetiségi közösség mindennapjaiba nyújt betekintést. Az adás az internetes videótárban is megtekinthető. A műsor szerkesztői nagy hangsúlyt fektetnek az anyanyelv ápolására. A munkatársaink nemzetiségi kötődéssel és nyelvismerettel rendelkeznek, ami elengedhetetlen a közösségekkel való kommunikációhoz és a műsorkészítéshez. Az MTVA Nemzetiségi Főszerkesztőségén készülő román nemzetiségi adások alacsony nézettségű időszakban és gyakorta változó időpontban történő sugárzása, a rádióműsorok nehezen fogható frekvenciasávjában történő sugárzása és a műsorkészítés technika/gyártás kiszervezése miatt a az MROÖ panasszal élt az MTVA felé.

A Magyarország és Románia között államközi megállapodások alapján működő KVB munkája során kiemelt figyelem irányul az EU-s források kihasználására, a nemzetiségi oktatás minőségének javítására, valamint az anyanyelvű tájékoztatás közrendszerének fejlesztésére. 2015 februárjától a bizottság hosszú szünet után újra ülésezett, melyen áttekintették a korábbi vállalások megvalósítását és új feladatokról egyeztettek. A gyulai és a szegedi román főkonzulátus, a budapesti és a szegedi román kulturális intézetek kiemelten kezelik a térségben élő román közösség anyaországi kapcsolatainak az erősítését.

9. A MAGYARORSZÁGI RUSZINOKRÓL

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a ruszin nemzetiséghez tartozók száma 10 év alatt 87%-kal, 3882 főre nőtt; közülük 187 fő nyilatkozott arról, hogy nem magyar állampolgár. A 2014. évi országgyűlési választások alkalmával a ruszin közösség Giricz Verát az Országos Ruszin Önkormányzat elnökét választotta meg a magyarországi ruszinok parlamenti szószólójának, aki 2014. április 30-án átvette megbízó levelét és május 6-án esküt tett. A 2014 októberében kiírt nemzetiségi önkormányzati választások során 3107 ruszin nemzetiségi választópolgár iratkozott fel a ruszin választói névjegyzékre. Az 5 nemzetiségi jelölőszervezet által indított jelöltekre összesen 2297 szavazópolgár adta le a szavazatát. A választások eredményeképpen a legtöbb szavazatot a Magyarországi Ruténok Országos Szövetsége kapta, akik részt vettek a 43 települési és 2 területi önkormányzat megalakításában. A 15 fős Országos Ruszin Önkormányzat új elnökévé Kramarenko Viktort választották, aki korábban a Zuglói Ruszin Önkormányzat elnökeként látta el közfeladatait.

Az Országos Ruszin Önkormányzat a működési költségeire és a lapjuk megjelentetéséhez 2013 és 2014-ben 36,1 M Ft állami költségvetési támogatásban részesült. Az országos önkormányzat által fenntartott intézmények támogatása 2013-ban és 2014-ben egyaránt 7,8 M Ft volt.

A ruszin települési önkormányzatok (75 helyi és 3 területi) a 2013. évi differenciált támogatási rendszer keretében 17,53 M Ft működési – és a feltételeknek megfelelő 53 települési és 3 területi önkormányzat – 23,03 M Ft feladatalapú támogatást kaptak, összesen 40,56 M Ft-ban részesültek. 2014-ben 70 települési és 3 területi szintű önkormányzat 26,27 M Ft feladatalapú támogatásban, a normatív működési támogatással együtt összességében 37,79 M Ft központi költségvetési támogatásban részesült.

A kormány a nemzetiségi célú forrásai terhére pályázati formában biztosít támogatást. A civil társadalmi szervezetek részére meghirdetett pályázati döntés során 2013-ban szervezeteik 8 kulturális rendezvényére és 1 gyermektábor megszervezésére 2,11 M Ft támogatást nyertek. A kulturális programpályázat eredményeként 11 rendezvényre 2,5 M Ft, 2 civil szervezetük működéséhez 1 M Ft, míg a ruszin gyermekek nyelvi környezetben történő táboroztatásra 0,7 M Ft segítséget kaptak.

A Nemzetiségi támogatások egyedi döntései keretében 2013-ban az Országos Ruszin Önkormányzat székhelyének felújításához 3,81 M Ft, a Gál Ferenc Főiskola keretein belül Ruszin Kutatóközpont létrehozásához 5 M Ft támogatást kapott. 2014-ben az Országos Ruszin Önkormányzat székhelyének és intézményei belső berendezés cseréjéhez 2,1 M Ft, míg a Gál Ferenc Főiskola keretein belül létrehozott Ruszin Kutatóközpont működési feltételeihez 13,4 M Ft támogatásban részesült.

A 2013/14. tanévben összesen 2 intézményben 132 általános iskolai tanuló vett részt ruszin nemzetiségi oktatásban, nevelésben. Múcsonyban népismereti oktatásban, a Komlóscai Ruszin Általános Művelődési Központban pedig ruszin nyelvoktató oktatás nevelés keretében oktatják a ruszin nemzetiségi gyermekeket. A komlóscai intézményben működik a Napköziotthonos Óvoda, amelynek bölcsődei csoportja is van. 2014-ben több települési nemzetiségi önkormányzat döntött arról, hogy a helyi önkormányzattól, illetve a KLIK-től átveszi a nemzetiségi köznevelési intézmény fenntartását. Komlóska település felvállalta, hogy intézményi keretek között biztosítja a ruszin nyelv oktatásához, a ruszin kultúra és hagyományok megőrzéséhez szükséges feltételeket. A 2014/2015. évi oktatási statisztikai adatok szerint 4 Ruszin Nemzetiségi Általános Iskolában 283 gyermek tanul, és 2 intézményben, Múcsonyban és Komlósokán 32 gyermek részvételével folytatnak ruszin nyelvoktatást. Az Országos Ruszin Önkormányzat Közgyűlése a közösséghez tartozó általános iskolai, középiskolai, felsőoktatási képzésben résztvevő tanulók, hallgatók részére tanévenként ösztöndíj pályázatot hirdet.

A TÁMOP-3.4.1. A-11/1-2012-2014. jelű „A Nemzetiségi tanulók nevelésének és oktatásának segítése” c. nyertes pályázat 141 M Ft-os keretéből a görög, lengyel és a ruszin nemzetiség kapott lehetőséget a nemzetiségi oktatáshoz szükséges nyelvtankönyvek megírása és kiadására. A Ruszin nyelv és irodalom és a Ruszin népismeret 1-4. évfolyamok részére készül, az alkotói munkát megelőzően azonban a többi hazai nemzetiséggel együtt kidolgozták a tantárgyak Irányelveit és a Kerettanterveket 1-12. évfolyamok részére magyar és ruszin nyelven. Az Országos Ruszin Önkormányzat ehhez 47 M Ft támogatással rendelkezik. A feladat megvalósítására létrehozott konzorciumban részt vesz a Múcsonyi Kalász László ÁMK Általános Iskola és a Múcsonyi Önkormányzat, akik az alkotó munkára számos neves nyelvészt, zenészt, történészt és festőművészt kértek fel.

Az országos testület a 2011. évi népszámlálás adatai alapján az anyanyelv használók számának csökkenésének okait elemezve arra a következtetésre jutott, hogy a legfontosabb feladataik egyike az oktatási rendszer korszerűsítése. Ennek érdekében határoztak és az EMMI Nemzetiségekért felelős helyettes államtitkárságának segítségével elkezdtek a ruszin nyelvvizsga anyagának előkészítését és annak akkreditálását, valamint a Gál Ferenc Főiskola Szarvasi Pedagógiai Karán belül 2014. február 1-től a Szlavisztikai Kutató Intézetben belül a *Ruszin Kutatóintézet* létrehozását. Az Intézet tudományos alapja lett a hazai ruszin irodalmi nyelv kodifikálásának, a ruszin nyelvoktatás reformjának, a tankönyvek és a kiegészítő anyagot létrejöttének, valamint a gazdag népi és vallási hagyományok, kulturális örökség megőrzésének. A magyarországi ruszinoknak évtizedek közösségi nyelvgyakorlatának a szünetelése után szinte újra kell tanulniuk a saját nyelvüket és hagyományaikat. A 2015. év az irodalmi ruszin nyelv kodifikálásának fontos szakaszát jelenti, a cél mielőbbi elérésének érdekében a kodifikációhoz kapcsolódó anyagokat megjelentetik a Ruszin Világ oldalain is, amelynek 2015. évi első számát a környező országok ruszinok lakta területeken használt, kodifikált irodalmi ruszin nyelvnek különböző változatainak bemutatásának szentelték, oly módon, hogy a közölt cikkeket a megjelenés országában használt nyelvjárásban közlik. A www.ruszin.com weboldalon naprakész információk olvashatók a ruszinok életéről, aktuális eseményeiről. Fontosnak tartják továbbá, hogy megemlékezzenek azokról a kiváló közéleti személyiségekről és tudósokról, akik felbecsülhetetlen erőfeszítéseket tettek az anyanyelv ápolása és fejlesztése érdekében.

A Magyarországi Ruszinok Könyvtárának feladata a ruszin identitás megőrzésének segítése, amely fontos szerepet vállal a nyelvi örökség megmentése és nyelvhasználat feltételeinek megteremtésének feladataiban. A Könyvtár állományát folyamatosan gyarapítják. A csekély forrásokból megalapozott állományban szerepelnek antikvár könyvek, örökségek és egyéb adományok, ezen kívül kb. 1000 dokumentum található viszonylag nagy példányszámban, melyet a közművelődési feladatok megléte indokol. Ebben audiovizuális és hangzóanyagok is szerepelnek. A könyvtár erőssége a nemzetiségi lapok nagy száma. A könyvtár online katalógusa www.kozteka.hu/mrk internetcímen érhető el, mely a nemzetiségi lapok, audiovizuális- és hangzóanyagok széles kínálatát tartalmazza. Az adatbázisban jelenleg az állomány közel fele megtalálható, a feldolgozás folyamatos. A Magyarországi Ruszinok Könyvtára készítette el a *Ruszin Társalgás* című nyelvkönyvet, melyet a ruszin nemzetiségi iskolákban Komlósán, Múcsonyban és Tiszaújvárosban is oktatási segédanyagként használnak.

Az országos önkormányzat által alapított Magyarországi Ruszinok Közérdekű Muzeális Gyűjteménye és Kiállítóhelye feladatainak működési célú költségvetési támogatása évente 7,8 M Ft-ra emelkedett. A Magyarországi Ruszinok Muzeális Gyűjteménye és Kiállítóhelye gyűjteményét folyamatosan gyarapítva, a korábbi években egy Borsod-Abaúj-Zemplén Megyéből származó néprajzi hagyaték megvételére került sor, így megújult a múzeum tárlata.

Az Országos Ruszin Önkormányzat képviselő-testülete aktívan részt vesz a kulturális és egyházi ünnepek, rendezvények megszervezésében és lebonyolításában, így került sor a XII. Ruszin Világkongresszus 2013. július 12-14. között Kárpátalján megszervezett ülésére, melyre több mint kilenc országból érkezett küldöttség, Magyarországot a Ruszin Civil Szervezetek Szövetsége képviselte.

Az Országos Ruszin Önkormányzat közgyűlése a ruszin kultúra, a hagyományörzés, az anyanyelv és a görög katolikus értékek ápolása terén kifejtett tevékenység elismeréseként 2004-ben Hodinka Antal Díjat alapított, melyet minden évben a *Ruszin Nemzeti Ünnepek* alkalmából adnak át a legkiválóbbaknak. Az országos testület által szervezett, immár hagyományossá vált Sárospataki II. Rákóczi Ferenc emlékűnnepeken, a ruszin önkormányzatok és szervezetek többsége képviseltette magát, közel 250 fő helyezett el koszorút a Nagyfejedelem szülőházánál Borsiban.

A Közgyűlés döntése alapján minden év szeptember első vasárnapján szervezik meg a *Ruszin Búcsút*. 2013-ban a Búcsún közel 500 fő vett részt, köztük a szerbiai ruszinok által lakott területekről 55 hívó görög katolikus.

Az Országos Ruszin Önkormányzat 2013-ban három gyermektábort szervezett Sajópálfalán, Balatonföldváron és Balatonszepezden. A táborokban az anyanyelv ápolása mellett hagyományörző foglalkozásokon, kulturális és egyházi rendezvények részvevői lehetnek gyermekek. Az Országos Ruszin Önkormányzat a 2013. évben a nemzetiségi pályázatokon nyert támogatások felhasználásával tudta magas színvonalon lebonyolítani a Ruszin Nemzeti Ünnepek, az Anyanyelvi és Hagyományörző tábor és a Ruszin Búcsút.

A 2011. évi népszámlálás során a magyarországi ruszinok közel 2/3-a nyilatkozott vallási felekezethez tartozásáról. Túlnyomó többségük görög katolikus vallású, az állandó és rendszeres hitélet a ruszin közösség legfőbb összetartó ereje. A szertartásaikat a nagyobb ünnepeik alkalmával, görög katolikus templomokban egyházi szláv nyelven tartják. Mivel nem áll rendelkezésükre saját templom, az Országos Ruszin Önkormányzat 2007-ben kezdeményezte a közösség számára nagy jelentőségű búcsújáráshelyen, Máriapócson ruszin görög katolikus fatemplom felépítését.

A Magyar Rádió az MR4 csatornán heti rendszerességgel közvetít anyanyelvű nemzetiségi műsorokat, amelyek az ország egész területén hallhatóak. A ruszin rádió keddenként 13 órákor adásba kerülő félórás műsorában

(ismétlés: csütörtök 01.00 – 01.30) rendszeresen megemlékeznek a ruszin egyházi ünnepekről, kulturális eseményekről, tájékoztatás adnak a ruszin önkormányzatok eseményeiről, különös figyelmet fordítva az országos önkormányzat munkájára. A műsor rendszeres tájékoztatást ad a hazai és a határon túli ruszinsággal kapcsolatos hírekről (új könyvek, cd-k, kiállítások stb.), a zenei élet fontosabb eseményeiről és nevezetes ruszin személyekről. A Magyar Televízióban a rendszeresen jelentkező Rondó c. nemzetiségi műsorban a ruszinoknak átlagban 6-8 perces anyanyelvű televíziós programja van. 2015-től a nemzetiségi adások a Duna televízióon láthatók, az ismétlések pedig az adás utáni napon a Duna World csatornán tekinthetők meg. Az Internetes videotárban az archivált adások bármikor megtekinthetők. A nemzetiségi közösségek műsorai nagy hangsúlyt fektetnek az anyanyelv ápolására.

A www.rusyn.hu weboldalon naprakész információk olvashatóak a ruszinok életéről, aktuális eseményeiről. Az országos önkormányzat *Ruszin Világ* című ruszin-magyar nyelvű folyóirata kéthavonta jelenik meg, mely a www.ruszin.com weboldalon is olvasható. A magyarországi ruszinok közéleti, tájékoztató lapja 2013-ban, alapításának 10 éves évfordulóján vehette át a Nemzetiségekért Díjat.

Az Országos Ruszin Önkormányzat által alapított *Hodinka Antal Díj*ben az eltelt évek során 56-an részesültek. Az első díjazottak között volt Hodinka Antal akadémikus ügyének méltó követője, a néhai Udvari István professzor, akinek szellemi hagyatékát és a hazai ruszinisztika fejlesztését hívatott szolgálni a Szegedi Gál Ferenc Főiskola keretein belül létrehozott Ruszin Kutatóintézet. A 2013. évi Emléknapon a Díj egyik kitüntetettje Dr. Orosz Atanáz, a Miskolci Apostoli Exarchátus püspök-exarchája volt. A 2014-ben 10 éves Hodinka Antal Díj különös fontossággal bír, hiszen 15 éve ezen a napon alakult meg az első Országos Ruszin Önkormányzat, és ekkor ünnepi alapításának 10. évfordulóját két intézményük a Magyarországi Ruszinok Könyvtára és a Magyarországi Ruszinok Közérdekű Muzeális Gyűjteménye és Kiállítóhelye. Az ünnepi rendezvénysorozat a Fiumei úti Nemzeti Sírkertben, Hodinka Antal akadémikus, a XX. századi ruszin társadalmi élet kiemelkedő egyéniségének sírjánál vette kezdetét.

A magyarországi ruszin nemzetiség jó kapcsolatot ápol a Szerbiában és Horvátországban élő ruszin közösségekkel.

10. A MAGYARORSZÁGI SZERBEKRŐL

Magyarországon a 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a szerb nemzetiséghez tartozók száma 10 038 fő (2001-ben 7350 fő) volt. Közülük 7210 személy vallotta magát szerb nemzetiségűnek, 3708 fő pedig szerb anyanyelvűnek. (Ugyanezen adatok 2001-ben: 3816, illetve 3388 voltak). A 2014-ben megtartott önkormányzati választások eredményeként 46 települési szerb nemzetiségi önkormányzat alakult, a fővárosban és Pest megyében alakultak területi szerb önkormányzatok. Az előző ciklushoz képest csökkent a települési szerb nemzetiségi önkormányzatok száma. A Szerb Országos Önkormányzat (a továbbiakban: SZOÖ) képviselő-testületének megválasztására és a helyi nemzetiségi önkormányzati képviselő-jelöltek ajánlására 5 jelölő szervezet (Szegedi Helyi Szerb Közösség, Nemzetiségi Hagyományőrző Kulturális Egyesület Lórév, Srpski Fórum Egyesület, Pécs-Baranyai Szerb Egyesület, Szentendrei Szerb Klub Kulturális Egyesület) állított közös listát. A 2014. november 4-én megtartott alakuló ülésen a Szerb Országos Önkormányzat újonnan megválasztott elnöke Szutor Lászlóné Peity Veronika lett. Alexov Ljubomirt, aki e tisztséget két korábbi cikluson át töltötte be, a 2014. évi országgyűlési választásokon a magyarországi szerb nemzetiségi parlamenti szószólójává választották.

A központi költségvetésből a SZOÖ a működésének a finanszírozásához 2013-ban és 2014-ben egyaránt 78,7 M Ft támogatásban részesült. Az önkormányzat intézményeinek állami költségvetési támogatása 2013-ban és 2014-ben ugyancsak 54,7 M Ft volt. A SZOÖ 2015. évi működési és média támogatása 100,7 M Ft-ot tett ki, intézményei fenntartására pedig 69,2 M Ft támogatásban részesült. 2013-ban a települési és területi nemzetiségi önkormányzatok feladatalapú differenciált támogatása 22,73 M Ft, 2014-ben Ft 27,89 M Ft összeget tett ki. A magyarországi szerbek 2013-ban 21,5 M Ft, 2014-ben 24,5 M Ft egyedi kormányzati támogatásban részesültek. A „Nemzetiségi kulturális kezdeményezések, programok”, „Nemzetiségi civil szervezetek támogatása”, a „Nyelvi környezetben megvalósuló nemzetiségi-, népismereti, művészeti, hagyományőrző és olvasótáborok”, valamint a „Anyország közreműködésével megvalósuló nemzetiségi pedagógus továbbképzés” kategóriákban meghirdetett pályázaton 2013-ban a 48 szerb pályázó 27 támogatott pályázata 12,47 M Ft, 2014-ben a 49 pályázó 35 támogatott pályázata 13,6 M Ft támogatásban részesült.

A 2013/2014-es tanévben a szerb nyelvet 8 óvodában és 10 általános iskolában oktatták. Az óvodákba beíratott gyermekek száma 220, míg az általános iskolákban 303 diák tanult. Öt óvoda működik anyanyelvű, 1 kétnyelvű szerb program szerint. Anyanyelvű program szerint 3, két tannyelvű szerb oktatási program szerinti álta-

lános iskolai oktatás 1, míg szerb nyelvoktató program szerint 3 intézményben folyik, összesen 279 tanulóval. A 2014/2015-ös tanévben a szerb nyelvet 8 óvodában és 8 általános iskolában oktatták. Az óvodákba beíratott gyermekek száma 223, míg az általános iskolákban 323 diák tanult. Anyanyelvű program szerint 4, két tannyelvű szerb oktatási program szerinti általános iskolai oktatás 1, míg szerb nyelvoktató program szerint 3 intézményben folyik, összesen 303 tanulóval. Magyarországon középfokú szerb nyelvű oktatás 1 anyanyelvi program szerint működő és 1 nyelvoktató program szerint oktató intézményben folyik, összesen 254 tanulóval.

Az elmúlt két évben a magyarországi szerb oktatásban jelentős változások történtek. 2013-ban a SZOÖ átvette a magyarországi szerb közösség országos beiskolázású oktatási és nevelési centruma, a budapesti Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium köznevelési intézmény fenntartói jogait. A tanulólétszám növekedése különösen a gimnáziumi évfolyamokon jelentős, jelenleg 400 gyermek képzése folyik az intézményben. 2014-ben a lórévi összevont alsó tagozatos szerb tannyelvű iskola a budapesti Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium tagintézménye lett. A beiratkozott gimnáziumi tanulók létszáma emelkedésének következtében a Rózsa utcai kollégium mellett, a Budai Szerb Ortodox Püspökséggel kötött megállapodásnak köszönhetően, a Tökölánum épületében 63 fiútanuló nyert elhelyezést. A Szentendrén és környékén bevezetett és üzemeltetett iskolabusznak köszönhetően e térségből bejáró tanulók létszáma megtöbbszöröződött, így 2014 szeptemberében egy újabb iskolabusz vásárlása vált szükségessé. Ennek megvalósítását az EMMI 15 M Ft-tal támogatta.

A SZOÖ immár két köznevelési intézmény fenntartói jogát gyakorolja, mivel először 2011. július 1-én a Battyányai Két Tanítási Nyelvű Szerb Általános Iskola és Óvodát vette át Battyánya Város Önkormányzatától. Az átvétel és rekonstrukció óta az óvodában csoportbővítés történt, 2013 szeptemberétől két óvodai csoport működik, emelkedő gyermeklétszámmal. A Battyányai Két Tanítási Nyelvű Szerb Általános Iskola és Óvoda végzi a TÁ-MOP-3.4.1.A-11/1-2012-0002 „Oktatási program fejlesztése a szerb közösség közoktatás fejlesztési céljai megvalósulása érdekében II. szakasz” című projektet. A pályázat 2012. 09. 01-től 2014. 08. 31-ig tartott és ez idő alatt 52 darab szerb nyelvű tankönyv, tanári útmutató és módszertani kézikönyv került nyomtatásra és kiadásra. A projekt pénzügyi támogatása 197,83 M Ft-ot tett ki.

Az említettek mellett, összevont alsó tagozatos szerb tannyelvű iskola működik Deszken. A szerb tagiskola egy nagyobb iskolafenntartó társulás tagiskolája. További 5 településen (Deszk, Szeged, Szőreg, Százhalombatta, Magyarcsanak) nyelvoktató szerb oktatás-nevelés működik magyar oktatási intézmény keretein belül. Lóréven és Deszken tagóvodaként működik egy-egy szerb tannyelvű vegyes óvodai csoport. Szerb nyelvű óvodai nevelés 9 településen (Battyánya, Budapest, Deszk, Lórév, Szeged, Magyarcsanak, Újszentiván, Százhalombatta, Pomáz) folyik.

A szerb pedagógusok képzése a budapesti ELTE, és a Szegedi Tudományegyetem Szláv Filológiai Tanszékein, valamint az ELTE Budapesti Tanítóképző Karán folyik, azonban a hallgatók létszáma mindhárom intézményben alacsony.

A szerb népzene, népdal és néptánc hagyományainak ápolása céljával számos együttes működik. A népzene területén a legismertebb Vujicsics Együttes mellett már az új generációhoz tartozó fiatalokból álló számos zenekar (Banat, Banatske Lole Kolo, Selo, Zora, Veseli Udvarci, Söndörgő, Meselija, Babra) ápolja a magyarországi szerb népzenei hagyományokat. A már komoly hagyományokkal rendelkező kórusok mellett – mint a szentendrei „Jávor” férfikórus, a Nikola Tesla Szerb Gimnázium énekkara, az ELTE „Szent Demeter” kórusa – új kórusok is szerveződtek Battyányán, Deszken, Százhalombattán, Újszentivánon, Rácalmásán és Tökölön.

A SZOÖ által fenntartott és a kulturális autonómia szempontjából kiemelkedően fontos intézményei a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ, a Szerb Pedagógiai és Módszertani Központ és a Szerb Intézet. A SZOÖ 2003-ban alapította meg a *Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központot*. Alapító okirata szerint az intézmény országos működési területű, Budapesten kívül 6 régióban szervezi tevékenységét a magyarországi szerb kultúra területén. A központ saját költségvetéséből finanszírozza programjait, valamint társfinanszírozóként közreműködik a helyi és regionális programok megszervezésében. Saját forrásai mellett magyarországi és szerbiai pályázati forrásokat is felhasznál.

A jogilag 2009-ben alapított *Szerb Intézet* feladata a magyarországi szerbek múltjára és társadalmi jelenére vonatkozó kutatások szervezése, az eredmények prezentálása. Az Intézet 2012 óta kap rendszeres éves működési támogatást. A fokozatosan kiépített tevékenysége során 2013 óta jelentős eredményeket mutatott fel, különösen a magyarországi szerb épített örökség összeírása, dokumentálása terén. A mintegy 10 kutatási téma közül kiemelkedik a magyarországi szerb épített örökség objektumainak összeírása, elektronikus adatbázisba rendezése és az interneten való megjelentetése, a magyarországi szerb temetők, sírhelyek és sírfeliratok összeírása és dokumen-

tálása, ami mintegy 60 települést érint. Az Intézet kiadványai közül különösen jelentős dr. Vukoszávlyev Zorán: *A magyarországi szerb ortodox templomok építésze* c. reprezentatív kétnyelvű monográfiája (432 oldal, több mint 700 színes fotóval), valamint a neves szerb mecénás, aradi nemes, a pesti Tökölyanum megalapítója Tököly Popovics Száva (1761-1842) életét és munkásságát eddig legalaposabban és legsokoldalúbban bemutató tanulmánykötet. Az Intézet ebben az időszakban sikeresen kapcsolódott be a szerb(iai) tudományos életbe, kötött fontos együttműködési megállapodásokat a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia intézeteivel, illetve a Matica Srpska pesti alapítású (1826) újvidéki szerb tudományos és irodalmi társasággal.

Továbbra is kiemelt helyet foglal el a magyarországi szerbek kulturális életében a *Szerb Országos Önkormányzat Könyvtára*. A könyvtár mintegy 6000 kötettel áll az olvasók rendelkezésére.

A SZOÖ által 2009-ben, Budapest központjában, a VI. kerület, Nagymező utca 49. szám alatt vásárolt 400 m² alapterületű, saját tulajdonú ingatlanban nyert elhelyezést a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ, a *Szerb Színház* és a *Srpske nedeljne novine* szerb hetilap szerkesztősége. A közösségi termekben színházi előadások, kiállítások szervezésére nyílik lehetőség. A Szerb Intézet a Belvárosban a Tökölyanum épületében a működik a Veres Pálné utca 19. szám alatt. A Szerb Pedagógiai és Módszertani Központ a Szerb Országos Önkormányzat székhelyén található.

A 2013. évi nemzetiségi támogatások fejezeti kezelésű előirányzat terhére, az SZOÖ a Bajai Szerb Nemzetiségi Ház felújítására 5 M Ft, a Deszki Szent Száva Kulturális, Oktatási és Hitéleti Központ befejező munkálatai finanszírozására 5 M Ft, a Szerb nemzetiségi közösségi temetők fenntartására, védelmének finanszírozására, felújítására 5 M Ft, a Budai katedrális helyén elhelyezett emlékműre (harangláb) 4 M Ft, a SZOÖ székhelyének felújítására (nyílászárók cseréje) 3,5 M Ft, épületgépészeti felújítására 4,5 M Ft támogatást kapott.

A magyarországi szerbek nyelvének és kultúrájának, identitástudatuk megőrzésében fontos szerepe van a Szerb Ortodox Egyháznak (Budai Szerb Ortodox Egyházmegye). A szerb egyház Magyarországon ma 45 templommal rendelkezik.

1991-től jelenik meg a magyarországi szerbek hetilapja a „Srpske narodne novine”, amely 1998 februárjától az interneten is olvasható. A szerb hetilap 2009 óta új címmel jelenik meg – „Srpske nedeljne novine” címmel, kiadója a SZOÖ. A hetilap 12 oldalon jelenik meg, emellett az elmúlt években rendszeresen plusz 4 oldalas mellékleteket jelentetett meg, amelyek finanszírozása anyaországi pályázatok útján történt. A lap megjelenítésére nyújtott támogatás beépült a SZOÖ költségvetésébe. A Magyar Rádió 1992 óta sugároz önálló szerb nyelvű nemzetiségi adásokat. A napi kétórás műsorról jelentkező rádió középhullámon sugároz. A „Srpski ekran”, a Magyar Televízióban hetente látható 26 perces szerb nyelvű magazinműsora, amelynek ismétlése a Duna Televízióon látható.

Jelentős és minőségi javulás tapasztalható a nemzetiségek és anyaországaik közötti kapcsolatok terén azon magyarországi nemzetiségek esetében, amelyek anyaországai Magyarországgal együtt az Európai Unió tagjai. E tapasztalatokra is figyelemmel a magyarországi szerb közösség képviselői továbbra is szorgalmazzák Szerbia mielőbbi európai uniós integrációját.

Az „Opanke” Szerb Hagyományőrző Kulturális Egyesület 2014-ben Nemzetiségekért Díjban részesült.

11. A MAGYARORSZÁGI SZLOVÁKOKRÓL

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a magukat szlovák nemzetiségűnek vallók száma 29 647 fő volt, a szlovák anyanyelvűek száma 9 888 főt tett ki, míg a szlovák nyelvet családi, baráti körben használók száma 16 266 fő. A fenti adatok alapján a szlovák nemzetiséghez tartozók száma 35 208 fő (a teljes népesség 0,4 százaléka). A nemzetiségi közösségben általánosan elfogadott becslést adat szerint ma Magyarországon, közel 110 településen mintegy 100-110 ezer szlovák él. A 2014. évi tavaszi parlamenti választások során a magyarországi szlovákok is megválasztották parlamenti szószólójukat Fuzik János személyében, aki négy cikluson keresztül volt az Országos Szlovák Önkormányzat (a továbbiakban: OSZÖ) elnöke. A 2014. évi őszi nemzetiségi önkormányzati választásokat követően 112 helyi szlovák nemzetiségi önkormányzat és 6 területi önkormányzat alakult (a fővárosban és 5 megyében). A közvetlen választások során létrejött OSZÖ közgyűlése 2014. november 5-én megtartott alakuló ülésén Hollerné Racskó Erzsébetet választotta az önkormányzat új elnökévé.

Az OSZÖ működési és médiatámogatása mindkét tárgyalt évben 128 M Ft volt, míg az intézményeinek működtetését támogató keret 2013-ban 115,8, 2014-ben pedig 118,8 M Ft-ot tett ki. Az OSZÖ budapesti székházának energetikai célú felújítására 2014-ben került sor, amelyre egy KEOP pályázaton több mint 12 M Ft-ot nyert.

A magyarországi szlovák nemzetiségi óvodák száma 53, ebből 1 anyanyelvi nevelést folytat, míg a többi intézmény két nyelven, magyarul és szlovákul neveli a gyermekeket. A szlovák nemzetiségi általános iskolák száma 41, ebből egy – a budapesti – szlovák anyanyelvű általános iskola, 4 két tannyelvű, míg 36 nyelvoktató iskola. Szlovák gimnázium Budapesten és Békéscsabán működik. A fővárosi intézmény szlovák tannyelvű, míg a békéscsabai két tannyelvű. A szlovák nyelvet legintenzívebb módszerekkel oktató egy és két tanítási nyelvű általános iskolák és gimnáziumok Budapesten, Békéscsabán, Sátoraljaújhelyen, Szarvason és Tótkomlóson működnek. A békéscsabai, szarvasi és sátoraljaújhelyi intézmények fenntartója az előző időszakban is az OSZÖ volt, amely a tótkomlósi iskolát 2013-ban, a budapesti szlovák iskolát 2014-ben vette át. A békéscsabai Szlovák Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium épületének felújítására 2013-ban az EMMI 85 M Ft-ot biztosított. A sátoraljaújhelyi iskola folyamatban lévő rekonstrukciója 2014-ben kezdődött. A felújításra az EMMI 235 M Ft támogatást nyújtott és egy KEOP pályázatból 124 M Ft-ot tudtak erre a célra fordítani. 2014-ben az EMMI 8,4 M Ft támogatást nyújtott a tótkomlósi iskola folyamatban lévő bővítésére is.

Az OSZÖ intézményei közül a három iskola mellett a Békéscsabán működő *Pedagógiai Módszertani Központ* tevékenysége kapcsolódik közvetlenül a szlovák nyelvű oktató-nevelő munkához. Az intézmény a módszertani füzetek kiadása, szakmai konferenciák és továbbképzések szervezése mellett megjelenteti a *Slovenčinár* (Szlovák Tanár) című pedagógiai-módszertani folyóiratot, amely az egyetlen szlovák nyelvű pedagógiai szakmai periodika Szlovákia határain kívül. A romániai és vajdasági szlovák kollégák és anyaországi szakemberek rendszeres közreműködése révén a *Slovenčinár* nemzetközi jelleget öltött és jelentős szerepet tölt be a regionális együttműködésben. A módszertani központ a szakmai felelőse „A tehetséges tanulókért” ösztöndíj-programnak, amelyet az OSZÖ 2007-ben indított a szlovák középiskolások számának növelése érdekében. A program működésének anyagi feltételeit a Magyarországi Szlovákokért Közhasznú Alapítvány pályázati úton biztosítja. Az alapítvány működését az EMMI 2013-ban 5,5 M Ft-tal, 2014-ben 6 M Ft-tal támogatta.

A 2013/2014-es tanévben Esztergomban a Vitéz János Katolikus Főiskolán magyarországi szlovák nemzetiségi óvóképzésben 4, a tanítóképzésben 2 hallgató vett részt; a 2014/2015-ös tanévben 2 szlovák nemzetiségi tanító fejezte be tanulmányait. Valamennyi feltüntetett hallgató a szlovák nemzetiségi szakirányú továbbképzési szak hallgatója volt. A szlovák nyelv és irodalom szakos főiskolai pedagógusképzésben résztvevők száma 9 fő, ebből 2 fő alapképzésben, 3 fő mesterképzésben, 4 fő minor szakos hallgatóként tanul. 5 fő osztatlan tanárképzésben vett részt, szlovák és cseh filmszeminárium kurzusba 22 fő kapcsolódott be (Szeged).

Az OSZÖ *Kutatóintézete* néprajzi, nyelvtudományi, történettudományi és szociológiai kutatásokat végez, többek között – szerződéses együttműködésben – a Szlovák Tudományos Akadémiával. A kutatóintézet 2013-ban és 2014-ben egyaránt évi 26 M Ft központi költségvetési támogatásban részesült. 2013-ban két új kötetet adott ki. 2014-ben az EMMI támogatásának köszönhetően megjelentette a *Korridor* című szlovák-magyar kétnyelvű történeti folyóirat 4 számát valamint további két önálló kötetet. Ezzel összes publikációinak száma 60-ra nőtt. A hazaiak mellett szlovákiai, vajdasági és romániai szlovák kutatók, egyetemi tanárok és hallgatók részvételével 2013-ban megszervezte hagyományos interdiszciplináris kutatótáborát Vanyarcon. A kutatóintézet 2014 novemberében Békéscsabán rendezett néprajzi konferenciát Krupa András néprajzkutató tiszteletére. 2013-ban és 2014-ben ismételtelen megrendezte a kutatóintézet tudományos-diákkutató programját.

Az OSZÖ *Vertigo Színháza* hivatásos és amatőr tagozattal működik. A színház állami működési támogatása a beszámolási időszakban évi 13 M Ft volt. Ez az összeg biztosította továbbra is többek között a függetlenített színházigazgató alkalmazását, valamint hozzájárult az OSZÖ-től átvállalt kulturális rendezvények (színházi táborok és találkozók, filmszeminárium stb.) szervezéséhez, melyek megvalósításához szlovákiai és magyarországi pályázati támogatásban is részesült. A színház 2008-tól szervezi „Együtt a színpadon” címmel hazai, anyaországi, vajdasági és romániai szlovák társulatok seregszemléjét Szarvason. Az elmúlt évben a színház 3 új darabot állított színpadra szlovák nyelven és 58 előadást tartott országszerte és a határokon túl.

Az OSZÖ 2015. februári közgyűlésének határozata nyomán módosításra került az OSZÖ Közművelődési Központja alapító okirata. Az intézmény 2015 márciusától *Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete* néven folytatja tevékenységét. Tevékenységi köre a közművelődés mellett a jövőben a kulturális örökségvédelem területével bővül. Az OSZÖ Közművelődési Központja 2013-ban 38,5 M Ft, 2014-ben 39,5 M Ft költségvetési támogatásban részesült. A magyar és szlovák kormány anyagi támogatásával, az Országos Szlovák Önkormányzat beruházásaként Pilisszentkereszten felépült *Pilisi Szlovákok Központja* 2013-ban és 2014-ben évi 4 M Ft működési célú költségvetési támogatásban részesült. 2013. november 1. és 2014. október 30. közötti időszakban az intézmény Rudabányácsi regionális kulturális központja egy közel 25 M Ft összegű TÁMOP - pályázat keretében hat szlovák nevelési-oktatási intézménynek nyújtott szakmai segítséget.

Az OSZÖ Dokumentációs Központja saját gyűjtő, rendszerező és könyvtári szakemberek továbbképzését szolgáló munkája mellett közreműködik a Ludové noviny című szlovák hetilap archívumának feldolgozásában, az OSZÖ által kiadott kiadványok digitalizálásában és a magyarországi szlovák közösség könyvtári ellátásában. Részt vesz a kutatóintézet hanganyagainak feldolgozásában, valamint az országosan alakuló és a szaktárca által is támogatott nemzetiségi elektronikus könyvtár fejlesztésében. Az intézmény költségvetési támogatása 2013-ban 5 M Ft, 2014-ben 4,5 M Ft volt.

A Legatum Szolgáltató és Ingatlanhasznosító Nonprofit Közhasznú Kft. egyik fő feladata a helyi szlovák önkormányzatok fenntartásában működő szlovák nemzetiségi tájházak, szlovák néprajzi gyűjtemények szakmai-muzeológiai, és szerényebb mértékben anyagi támogatása volt. Jelenleg Magyarországon 65 szlovák néprajzi gyűjtemény működik, melyek száma a közeljövőben várhatóan emelkedni fog. Fontos, hogy e gyűjtemények mielőbb működési engedély birtokában végezzék tevékenységüket. A közhasznú gazdasági társaságban a szlovák nemzetiségi tájházakkal kapcsolatos tevékenységet az OSZÖ a beszámolási időszakban évi 8 M Ft-tal támogatta.

A magyarországi szlovákok szervezetei és önkormányzatai rendszeresen szerveznek helyi, regionális, országos, illetve nemzetközi programokat. Az egész közösséget megmozgató nagyrendezvények gazdája túlnyomó részt az OSZÖ, illetve intézményei. Ilyen rendezvények többek között a gyermekek hagyományos szlovákiai tábora és szarvasi színjátzó seregszemléje, a szlovák filmek szemináriuma, a gyermekek szlovákiai bibliai tábora, az egyházi kórusok találkozója, az országos ifjúsági néprajzi és táncművészeti és a hazai szlovák hagyományörző együttesek és táncsoportok országos minősítő seregszemléje. Hagyományaihoz híven az OSZÖ július első szombatján (Cirill és Metód szlovákiai nemzeti ünnepéhez kötődően) mindig más-más régióban rendezi meg a Magyarországi Szlovákok Napját. E rendezvényen kerül ünnepélyes átadásra az OSZÖ Közgyűlésének határozatával megítélt Nemzetiségünkért Díj, amelyet minden évben két kimagasló érdemeket szerzett személyiség és egy kollektíva vehet át. 2014 óta ezen a rendezvényen kerül átadásra a Lami István néprajzkutatóról elnevezett szakmai díj is. A Magyarországi Szlovákok Napját 2013-ban a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Pálháza, 2014-ben a Komárom-Esztergom megyei Keszthelyen tartották.

A Ludové noviny című szlovák nyelvű hetilap és a napi frissítésű internet változat (www.luno.hu) kiadói feladatait 2010. január 1-től látja el a Legatum Kft. A hetilap kiadásra nyújtott költségvetési támogatás 2013-ban és 2014-ben egyaránt 34,8 M Ft volt. 2013. január 1-től a lapot magazin jellegű új formátumban, színes kivitelben vehetik kézbe a szlovák olvasók. A nyomdai költségekhez a Határon Túli Szlovákok Hivatala pályázat útján évente változó mértékben járul hozzá. Szintén a gazdasági társaság jelenteti meg a szlovákok *Náš kalendár* című évkönyvét. Kéthavonta megjelenő szlovák nyelvű lapot ad ki a Fővárosi Szlovák Önkormányzat (*Budapeštiansky Slovák*). A Csabai Szlovákok Szervezete havonta jelenteti meg a *Čabän* című lapot és *Čabiansky kalendár* című évkönyvet. Tótkomlós Város Önkormányzatának lapjában, a *Komlói Hírmondóban* egy, újabban két oldalt kap „Komlóska mozaika” címmel a szlovák nyelvű rovat, és rendelkezik szlovák melléklettel („Novinkár nad Kerešom”) a Szarvas és Vidéke című hetilap is. Negyedévente továbbra is napvilágot lát a dél-alföldi szlovákság hazai, vajdasági és romániai lapja, a *Dolnozemskej Slovák*. Az elektronikus közszolgálati médiában a szlovák nyelvű, Domovina című magazin hetente 26 percben jelentkezik. A program sugárzási ideje állandósult panaszok tárgya. Az MTV évek óta hétfő kora délutáni időpontban, kedd reggeli délelőtti ismétléssel pedig a Duna TV sugározza a szlovák nyelvű műsort. A Magyar Rádió nemzetiségi műsorai az MR4 adón, országos középhullámú frekvencián kerülnek sugárzásra napi 12 órás műsoridőben. A szlovák nyelvű adások időpontja a 18.00 – 20.00 óra közötti műsorszáv.

Az OSZÖ anyaországi kapcsolataiban fontos helyet foglal el a Határon Túli Szlovákok Hivatala, amely jelentős pályázati támogatást is nyújt az önkormányzati és civil szférának. Emellett szinte napi munkakapcsolatban áll a Szlovák Köztársaság Oktatási Minisztériumával az ösztöndíjasok, vendégtanárok és lektorok, pedagógusok továbbképzése, vagy a jelentősen bővült iskolai tematikus programok ügyében. Hasonlóan szoros együttműködés alakult ki az OSZÖ intézményei és a szlovákiai tudományos, kulturális, módszertani intézmények között, pl. a Szlovák Tudományos Akadémiával, a pozsonyi Komenský Egyetem Továbbképző Központjával, a Szlovák Nemzeti Könyvtárral, a Nemzeti Közművelődési Központtal, színházakkal és múzeumokkal. A Szlovák Köztársaság magyarországi diplomáciai intézményeivel, a budapesti nagykövetséggel és a kulturális intézettel, valamint a békéscecsabai főkonzulátussal immár hagyományosan baráti és közvetlen a hazai szlovákság viszonya. Ebben nem jelentenek akadályt az időnként bekövetkező személyi változások sem. Az OSZÖ elnöke aktívan közreműködik a kormányközi Magyar-Szlovák Nemzetiségi Vegyes Bizottság, valamint a tárcaközi oktatási, kulturális és határon átvelő együttműködési vegyes bizottságok munkájában.

Az OSZÖ és intézményei a hivatalos kapcsolatokon túlmenően egyre több szállal kötődnek a Vajdasági Szlovák Nemzeti Tanács, továbbá a Romániai Szlovákok és Csehek Demokratikus Szövetsége szervezeteihez. 2013-ban és 2014-ben több mint két tucat közös programot valósítottak meg és az ezekben az országokban élő szlovák közösségek közötti kapcsolatok erősítését egy közös pedagógus-kitüntetés (Tessedik-díj) és egy közéleti kitüntetés

(Ondrej Štefanako-díj) is szolgálja. Több mint egy évtizede adják ki közösen a Dolnozemský Slovák (Alföldi Szlovák) című, a múlt század első évtizedeiben megjelentetett, majd a 90-es években újraindított kulturális folyóiratot, amelynek megjelenését az OSZÖ a saját költségvetéséből 2013-ban és 2014-ben évi 500 000 Ft-tal támogatta.

Az OSZÖ tagja az Európai Kisebbségek Föderatív Uniójának (FUEN-FUEV), és a szervezet Szlovák Szekciójában fejt ki aktív tevékenységet. Különösen szoros együttműködést ápol a németországi szorb közösséggel. 2014-ben az OSZÖ delegációja részt vett a FUEN közgyűlésén a német-dán határvidéken fekvő Flensburgban. Az OSZÖ tagsága nyomán a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezete (MASZFISZ) egyre szorosabban együttműködik a FUEN ifjúsági tagozatával (YEN). Minden évben két alkalommal részt vesz a YEN őszi és tavaszi szemináriumán, amely minden alkalommal más-más helyszínen kerül megrendezésre. Az OSZÖ alapító tagja a Határon Túli Szlovákok Világszövetségének, amely öt kontinens közel száz szlovák szervezetét egyesíti. A beszámolási időszakban Fuzik János, az OSZÖ elnöke a szervezet első alelnökéként tevékenykedett.

2014-ben Sutyinszki János pedagógusi, karnagyi, zeneszerzői tevékenységéért, a szlovák nemzetiségi népdal és zenei kultúra ápolásáért és megőrzéséért Nemzetiségekért Díjban részesült.

12. A MAGYARORSZÁGI SZLOVÉNEKRŐL

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint Magyarországon a szlovén nyelvet anyanyelvének 1723 fő (2001-ben 3180 fő), magát szlovén nemzetiségűnek pedig 2385 fő (2001-ben 3025 fő) tekintette. A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve a szlovén nemzetiséghez tartozók száma 2820 fő (2001-ben 2079 fő) volt. A 2014. október 12-én megtartott nemzetiségi önkormányzati választások eredményeként összesen 10 szlovén települési nemzetiségi önkormányzat alakult (8 Vas, 1-1 Győr-Moson-Sopron megyében és Budapest XI. kerületében). Az Országos Szlovén Önkormányzat alakuló ülésén elnöknek ismételten Ropos Mártont választották meg. A szlovén közösség a 2014-ben megtartott országgyűlési választásokat követően nemzetiségi szószólót juttatott a Parlamentbe Kissné Köles Erika személyében.

Az Országos Szlovén Önkormányzat (a továbbiakban: OSZLÖ) és médiájának költségvetési támogatása 2013-ban és 2014-ben egyaránt 64 M Ft volt. Az OSZLÖ az általa fenntartott intézmények támogatására 2013-ban 43,4 M Ft, 2014-ben 46,4 M Ft támogatásban részesült. Ezen összegek emelkedtek 2015-ben 80, illetve 58,4 M Ft-ra. A beszámolási időszakban tovább javultak az OSZLÖ működési feltételei. Ennek érdekében az OSZLÖ székházának tetőtér-beépítési, illetve bővítés előzetes tervei alapján 2013-ban a munkálatok első ütemére 13,25 M Ft támogatásban részesült, amelyet 2014-ben a második ütem megvalósítása követett. Ez utóbbinak a támogatási szándéka a XIV. Magyar–Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság 2013. október 2-i ülésének jegyzőkönyvében is rögzítésre került. 2014-ben a második ütem támogatására 29 M Ft-ot szánt az Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság. A szlovén települési nemzetiségi önkormányzatok feladatalapú támogatása 2013-ban 4,05 M Ft-ot, 2014-ben 4,72 M Ft-ot tett ki.

Az előző kormányzati időszakban az OSZLÖ két új oktatási intézménnyel gyarapodott. A Szlovén Rádió és a Kühár Emlékház mellé az önkormányzat 2012. július 1-jei hatállyal saját fenntartásába vette a felsőszölnöki Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola és Óvodát, valamint az Apátistvánfalvi Kétnyelvű Általános Iskola és Óvodát. A 2014/2015-ös tanévben a szlovén nyelvet 5 óvodában és 4 általános iskolában oktatták. Az óvodákba beíratott gyermekek száma 114, míg az általános iskolákban 134 diák tanult. Az óvodák kétnyelvű szlovén program szerint működnek. Két tannyelvű szlovén oktatási program szerinti általános iskolai oktatás 2 intézményben folyik 120 tanuló részvételével, szlovén nyelvoktató program szerint ugyancsak 2 intézményben 14 tanulót oktatnak. Középfokú oktatási intézményekben (gimnázium és szakközépiskola) a szlovén nyelvoktató programban résztvevő tanulók száma a 2014/2015-ös tanévben összesen 18. A 2013/14-es tanévtől a két középiskola szlovén nemzetiségi nyelvet tanuló diákjai közül egy-egy fő részesül a Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjban. Az apátistvánfalvi kétnyelvű iskola bővítésére és felújítására az OSZLÖ, mint intézményfenntartó 7,75 M Ft támogatásban részesült 2013-ban.

Szlovén nyelv és irodalom szakos felsőfokú képzés a budapesti ELTE Bölcsésztudományi Kar Szlovén Filológiai Tanszéken és a Nyugat-magyarországi Egyetem szombathelyi Savaria Egyetemi Központjának Szlovén Nyelv és Irodalom Intézeti Tanszékén biztosított. A két tanszéken az elmúlt két tanévben 41 diák tanult. További 9 hazai diák vett részt szlovéniai felsőoktatási intézményekben egyetemi képzésen. A szlovén nyelvoktató tanárok munkáját segíti a szombathelyi tanszéken tevékenykedő anyanyelvi vendégtanár és a Szentgotthárdon működő szaktanácsadó.

Az OSZLÖ konzorciumi partnerként – a bolgár és a görög országos önkormányzattal együtt – sikeresen teljesítette és lezárta a TÁMOP – 3.4.1. A-08/2 kódszámú nemzetiségi tankönyv és tananyagfejlesztést célzó pályázatot.

A TÁMOP – 3.4.1. A-11 kódszámú program keretében eredményesen pályáztak „A szlovén és bolgár nemzetiségi oktatás minőségének javítása, új pedagógiai rendszerelemek segítségével” elnevezésű pályázattal. E projekt fő pályázója az Apátistvánfalvi Kéttannyelvű Általános Iskola és Óvoda volt, míg a projektben konzorciumi tagok voltak a Bolgár Országos Önkormányzat és az OSZLÖ. A pályázaton elnyert támogatás összege 175,84 M Ft-ot tett ki.

A közművelődés és a művészeti tevékenység bemutatásában fontos szerepe van a szentgotthárdi *Szlovén Kulturális és Információs Központ*nak. A magyarországi szlovén kulturális örökség tárgyi emlékei két múzeumban – a szentgotthárdi *Pável Agoston Múzeumban* és a mohácsi *Kanizsai Dorottya Múzeumban* – és a *Kühár Emlékházban* tekinthetők meg.

Az OSZÖ együttműködik a Magyarországi Szlovének Szövetségével, a települési és helyi nemzetiségi önkormányzatokkal, nemzetiségi civil szervezetekkel. Együtt lépnek fel az anyanyelv-ápolás, a kulturális tevékenység, a tájékoztatás és könyvkiadás terén, az intézmények és közösségek megerősítésében és fenntartásában, a gazdasági tevékenység szervezésében. A *Magyarországi Szlovének Szövetsége*, szentgotthárdi központtal koordinálja és segíti a szlovén kulturális csoportok és egyesületek munkáját, részt vesz a szlovén nyelv és kultúra ápolása, megőrzése érdekében végzett tevékenységben. A Szövetség 2014-ben 2 M Ft támogatást kapott az nemzetiségi civil szervezetek számára elkülönített pályázati keretből.

A gazdasági élet területén a Szlovén Vidék Közhasznú Nonprofit Kft. tevékenységével hozzájárul a szlovén nemzetiség által lakott Rába-vidék kulturális, turisztikai és gazdasági fejlesztéséhez, támogatja a térségben élő szlovén nemzeti lakosság vállalkozás-alapításait, valamint a szlovéniai, magyarországi, és uniós pályázati források felkutatásával, a pályázatok elkészítésével és kivitelezésével segíti a már működő vállalkozások által megvalósítandó beruházásokat. A Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 2. pályázati felhívásának keretében támogatott „A magas fák gyöngyei” című projekt kivitelezése 2012. októberétől – 2014. októberéig, több szlovén és magyar partnerrel együtt került megvalósításra. A projekttevékenységek kivitelezése biztosította a kaszáló gyümölcsösök biológiai sokféleségének tartós és rendszeres megőrzését, valamint a gazdasági és társadalmi fejlődést a határ menti területeken, Muravidéken és Rába-vidéken. A projekt a szakmai részekben túl olyan elemeket tartalmazott, mint a kaszáló gyümölcsösök rendben tartásához szükséges géppark beszerzése, valamint továbblépve a gyümölcsfeldolgozás területén az „Almalak” kialakításával lehetővé vált, hogy a gazdák feldolgozzák gyümölcsöiket és kész termékkel jelenjenek meg a piacon.

2011 óta folyik a „Mintagazdaság” kialakítása Felsőszölnökön, mely Szlovénia pénzügyi támogatásával valósul meg. A mintagazdaság tevékenységi körét tekintve foglalkozik már állattartással, földműveléssel, gyümölcstermesztéssel. A beruházás utolsó elemeként egy turisztikai egység kialakítása folyik, amely a helyi gasztronómiára építve alakítja majd kínálatát. Az egység feladata, hogy a helyi gazdákat érdekelté tegye a termelésben piacot biztosítva számukra. A szervezet célja, hogy a Rába-vidék fejlesztésével hozzájáruljon annak lakosságmegetartó erejéhez.

A Felsőszölnök és Kétyölgy közötti út átadása a két ország kormányfőinek jelenlétében 2014. január 10-én, nemcsak az itt élők régi kívánságának teljesülése, hanem Szlovénia és Magyarország számára új összeköttetést is jelent és nagyban hozzájárul a Rábavidék gyorsabb gazdasági fejlődéséhez.

Szentgotthárdon szerkesztik a hazai szlovének hetente megjelenő lapját, a „*Porabje*”-t, amely szlovén nyelvjárásban és irodalmi nyelven is tartalmaz írásokat. 2011-től a lap támogatása beépült az OSZLÖ költségvetésébe. A szlovén nyelvű kiadói tevékenységet a Magyarországi Szlovének Szövetsége szervezi. Évente két-három új kötet és a *Szlovén Kalendárium* jelenik meg. A szlovén nemzetiség számára a Magyar Rádióban heti 30 perces országos és regionális sugárzású rádióműsor, a Magyar Televízióban havonta kétszer 26 perces televíziós műsor készül szlovén nyelven. A Szentgotthárdon működő és szlovén nyelven sugárzó „Radio Monošter” központi költségvetési támogatása 2014-ben 31,9 M Ft-ot tett ki. A rádió adásideje, személyi és műszaki feltételei jelentős mértékben javultak, így a magyarországi szlovén közösség igényeit teljes mértékben kielégíti.

13. A MAGYARORSZÁGI UKRÁNOKRÓL

A 2011. évi népszámlálás során a nemzetiséghez tartozás összes mért tényezőjét figyelembe véve az ukrán nemzetiséghez tartozók száma 7396 fő (2001-ben 7393 fő) volt. Közülük 3384 fő az anyanyelvi csoporthoz tartozó, és a korábbi 5070 fő helyett 5633 fő vallotta magát ukrán nemzetiségűnek. Fontos ugyanakkor, hogy a közösséghez tartozók közül magyar állampolgársággal 4638 fő (62,7 százalék) rendelkezik. 2010-ben az ukrán nemzetiségi névjegyzékre feliratkozott 1338 fő 53 települési kezdeményezésének eredményeként 23 helyi nemzetiségi önkormányzat alakult, melyből az Ukrán Országos Önkormányzat (a továbbiakban: UOÖ) szerint 9 települési önkor-

mányzatot nem az ukrán közösség képviselői alakítottak meg, köztük olyan településeken is ahol a népszámlálások adatai nem mutatott ki ukrán lakosságot.

A beszámolási időszakban az ukrán nemzetiséghez tartozók számában és arányaiban számottevő változás nem volt, azonban a nemzetiségi közösség identitástudatának, összetartásának és önvédelmének erősödése a 2014. évi önkormányzati választások során tapasztalt aktivitás eredménye az 1362 névjegyzékre feliratkozott ukrán nemzetiségi választó, a 47 településen kezdeményezett, de 16 települési szinten megtartott önkormányzati választások zavartalan lebonyolításában is megmutatkozott.

A Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület (a továbbiakban: MUKÉ) jelöltjeiből és mandátumot nyert képviselőiből 15 helyi, Budapesten 1 területi nemzetiségi önkormányzatot hoztak létre, és a korábbiakhoz a MUKÉ által támogatott jelöltek alakíthatták meg a 15 fős Ukrán Országos Önkormányzat is. A 2014. évi országgyűlési képviselőválasztás eredményeként, Hartványi Jaroslava nemzetiségi szűzszólvá választását követően, az alakuló ülésen – Kravcsenko Györgyöt választották meg az önkormányzat elnökévé. Az Önkormányzatok működése, tevékenysége az Országos Önkormányzat honlapján is (www.ukrajinci.hu) folyamatosan figyelemmel kísérhető.

Az Önkormányzatok működésének finanszírozási forrása elsősorban a kormányzati költségvetésből biztosított támogatás. Az UOÖ a működési költségeire és médiájuk megjelentetéséhez évente 36,2 M Ft állami költségvetési támogatásban részesült. Az UOÖ által fenntartott intézmények támogatásával, amely 2013-ban és 2014-ben is 8-8 M Ft volt. A 2013. évi differenciált támogatási rendszer keretében a 21 ukrán települési önkormányzat 4,66 M Ft működési és az arra jogosult 17 önkormányzat 5,53 M Ft feladatalapú támogatást kapott, így összesen 10,19 M Ft-ban részesültek. 2014-ben a működési támogatás 3,86 M Ft, azonban a feladatalapú támogatás feltételeinek megfelelő 18 önkormányzat támogatása 6,65 M Ft-ra nőtt, ezzel összesen 10,51 M Ft támogatást kaptak. A „Nemzetiségi támogatások” keret terhére meghirdetett pályázati támogatások során 2013-ban összesen 3,02 M Ft támogatásban részesültek, melyből 1,06 M Ft civil szervezetek működését, 1,26 M Ft kulturális programjaik megszervezését, 0,7 M Ft pedig az ukrán gyermekek táboroztatásának megszervezését segítette. A 2014. évi pályázati döntés alapján összesen 4,3 M Ft támogatást kaptak, 1,3 M Ft civil szervezetek működéséhez, 2 M Ft kulturális programok lebonyolításához, míg 1 M Ft a gyermektábor költségeihez járult hozzá.

2013-ban az UOÖ a „Nemzetiségi támogatások” fejezeti keretből a nemzetiségek kulturális autonómiáját megalapító intézményi rendszer továbbfejlesztése céljából az önkormányzat rendelkezésére álló ingatlan épületének pincehelyiségében működő színház- és mozi terem felújítási munkálatainak – a vízszigetelési munkák II. ütemének – elvégzéséhez 2,9 M Ft támogatást kapott. 2014-ben pedig az önkormányzat a MÁK által támasztott követelményeknek is megfelelő új szoftver „CGR Integrált Önkormányzati Pénzügyi-Számviteli Rendszer” beszerzésére 400 000 Ft támogatásba részesült.

Az ukrán nemzetiségi nyelvhasználat lehetősége szinte minden területen érvényesül. Az ukrán nyelvi képzés lehetősége középszinten, Baktalórántházán adott, ahol ukrán nyelven, emelt szintű érettségi vizsgát lehet tenni. Felső szintű nyelvi képzés Budapesten, Szegeden és Debrecenben biztosított, így az alap-, közép- és felsőfokú állami ukrán nyelvvizsgáztatás problémája megoldódott. Az Országos Önkormányzat az egységesség és a hatékonyabb működés biztosítása érdekében már 2000-ben átvette a Vasárnapi Ukrán Nyelviskola működtetését a MUKÉ-től. Azóta Budapest mellett Szegeden, Miskolcon, Várpalotán és Nyíregyházán kihelyezett tagozatokkal működik, ez a képzési rendszer elsősorban az óvodás és általános iskoláskorú gyerekek anyanyelvi oktatását, valamint a népi kultúra (ének, zene, tánc, irodalom, hagyományok) átörökítését biztosítja szervezett formában, egységes tanterv szerint.

Az ELTE-n az ukrán nyelv és irodalom mesterszak, valamint az ukrántanár/ukrán- és nemzetiségi ukrán mesterszak akkreditációja 2008-ban megtörtént. A MAB Felülvizsgáló Bizottságának 2009. május 26-án kelt 21/2009. sz. határozata alapján a szak mesterképzési akkreditációja megtörtént, a felsőfokú oktatási intézményekbe történő jelentkezéskor az ukrán nyelvből tett érettségi azonban nem számít be a felvételi vizsgánál a szlavisztikai szakra. A Nyíregyházi Főiskola Ukrán Tanszéke a magas ponthatár és a szakindításhoz szükséges elegendő jelentkező hiányában megszűnt. Továbbra is hiányzik az örmény, a ruszin és az ukrán óvodapedagógus, tanító- és tanárképzés, melyre az alapvető jogok biztosa 2012-ben a nemzetiségi oktatással és pedagógusképzéssel kapcsolatos vizsgálata során felhívta a figyelmet.

Az országos önkormányzat által alapított *Magyarországi Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központ* egy központi és 3 regionális telephellyel működik, melynek a központi költségvetési támogatása évente 8 M Ft-ot tett ki. A komplex intézmény keretein belül 2006 februárjától működik az *Országos Ukrán Könyvtár* és 2008-ban hozták létre az *Ukrán Néprajzi Gyűjteményt*, melynek állományát folyamatosan gyarapítják. 2014-ben szerkesztésükben és kiadásunkban jelent meg Tarasz Sevcsenko születésének 200. évfordulója tiszteletére, a költő válogatott verseit tartalmazó CD, melyen megzenésítve ukrán előadásban és neves magyar előadóművészek tolmácsolásában hallhatóak a költemények.

A Magyarországi Ukránok Kulturális Egyesülete a magyarországi ukrán közösségi életnek az elsődleges mozgatórugója. Az anyanyelv és a népi hagyományok ápolása, valamint a történelmi emlékek megőrzése és a kultúra terjesztése terén fejt ki a tevékenységét. Az Országos Önkormányzat egyrészt saját hatáskörben szervezi és rendezi a programokat, másrészt koordinálja és anyagilag is támogatja a regionális rendezvényeket. A Magyarországi Ukránok Kulturális Egyesülete a rendszeres hagyományőrző programok kezdeményezésében és szervezésében – szűkös anyagi lehetőségeire is tekintettel – elsősorban az országos és a helyi önkormányzatok partnereként vesz részt. A közösség összetartását rendszeres hagyományőrző, családi jellegű ünnepeik – Karácsony, Vízkereszt, Húsvét, Pünkösöd – és programjaik erősítik. A Magyarországi Ukrán Kultúra Napját, közös szervezésben minden év február 20-án ünneplik, ennek keretében immár hagyományos zenei koncert megszervezésére és a hazai neves ukrán képzőművészek, köztük Puha Petro és Hembik Olekszander kiállítására került sor Vácott, Budapesten, Tatán és Hévízen. Minden évben megkoszorúzzák a Ruszalka Dnyisztrovaja (Dnyeszteri Sellő) c. almanach magyarországi kiadásának 160. évfordulója alkalmával a Budai Várban elhelyezett emléktáblát.

Az ukrán közösség művészeti csoportjai a Veszélka Ifjúsági Táncegyüttes, a Berehinya Asszonykórus, akik a Vasárnapi Iskolások mellett rendszeres résztvevői az ünnepi programoknak. A MUKÉ keretein belül működik Ukrán Műkedvelő Színház, mely sokadik nagysikerű bemutatóján van túl. Az ukrán közösség életének és kulturális tevékenységének meghatározó részét képezik a minden évben zenés irodalmi estek keretében megszervezendő, az ukrán nemzet nagyjairól történő megemlékezések, a legjelentősebb a központi és regionális szintű Sevcsenko Est, de megünneplik Ivan Franko, Leszja Ukrajinka, Mihajlo Dragomanov, Mihajlo Hruszevszkij, Hrihorij Szkovoroda jeles évfordulóit is. 2013. március 23-án a 21. alkalommal megrendezett Sevcsenko esten a *Kárpátok színei* ukrán néptáncegyüttes tagjai léptek fel. Együtt emlékeznek az 1932-33. évi nagy ukrajnai éhínség (Holodomor) áldozatainak évfordulóját a csömöri Gloria Victis emlékparkban állított emlékjelnél, és Tihanyban pedig II. András király és Anasztázia királyné (ukrán nagyhercegnő) emléktáblájánál. A budapesti Petőfi téren Sevcsenko szobra áll, mely az 2012-től hivatalosan is, Tarasz Sevcsenko nevét viseli. Minden évben megszervezik a Nemzetközi Ukrán Gyermekek- és Ifjúsági Anyanyelvi Táborát, melynek költségeire az EMMI nemzetiségi pályázatai nyújtanak forrást.

Ukrán anyanyelvű szentmisékre a Fő utcai görög katolikus templomban van lehetőség, itt elsősorban a vallási ünnepeken tartanak istentiszteleteket, de minden évben szentmisével emlékeznek az 1932-33. évi nagy ukrajnai éhínség 13 millió áldozatára is. Targyalásokat folytatnak a görög katolikus egyház ukrajnai és magyarországi vezetőivel, hogy közösség szolgálatát ukrán anyanyelvű görög katolikus pap láthassa el. A tárgyalásaik sikerrel jártak, így az istentiszteleteiket ukrán görög katolikus pap segítségével, ukrán nyelven tartják.

Verseskötetek és történelmi tanulmányok kiadása mellett a Magyarországi Ukránok Kulturális Egyesülete szerkeszti a teljes körű költségvetési támogatással működő, kéthavonta megjelenő ukrán-magyar kétnyelvű folyóiratot „Hromada” címmel, mely interneten is megtekinthető. Az MTVA „Rondó” című nemzetiségi magazinműsorral való együttműködés keretében pályázati támogatás révén beszerzett technikai eszközök segítségével 2012-ben indították be a „Hromada” Filmstúdió működését, így az ukrán közösség színes kulturális életéről készített műsorok az Országos Önkormányzat honlapján is megjelenhetnek. Az MR4 csatornán az ukránoknak heti 30 perces általunk szerkesztett anyanyelvi rádióműsoruk van. A péntekenként 13.00 órakor elhangzó műsor profilja zenés hírmagazin, amelyben a helyi ukrán közösség életével kapcsolatos hírek és a Magyarország területén működő ukrán civil szervezetek tevékenységét bemutató anyagok mellett ukrajnai híreket is közölnek, az itt élő ukránok életéről szóló aktuális interjúkat és riportokat, külön rovatban szólnak az ukrán történelemről, néprajzról, irodalomról, költészetéről. Az adás jellemző módon tájékoztató és ismeretterjesztő, kevésbé megy el a szórakoztatás irányába. Többnyire komoly tájékoztató jellegű anyagokat, történelmi kutatásokról szóló ismereteket, verseket és prózát sugároznak a téma hangulatához illeszkedő zenével. Az internet pedig naprakész ukrán-magyar nyelvű írott és képes információkkal szolgál a magyarországi ukrán közösség mindennapjairól, valamint itt olvasható a Hromada című folyóirat teljes anyaga is, mely máig az ukrán nemzetiség egyetlen írott sajtóorgánuma.

2011 decemberében tartotta 15. ülését a Magyar-Ukrán KVB, a jegyzőkönyv aláírására azonban nem került sor, a felek a munka folytatásában egyeztek meg. A parlamenti választásokat követő ukrán kormányátalakítás miatt új ukrán társelnöke lett a Bizottságnak. A tervek szerint 2013 első félévében került volna sor KVB következő ülését előkészítő titkári egyeztetésre, de az ismert ukrajnai belpolitikai események miatt ennek összehívása elmaradt.

Ukrajna Magyarországi Nagykövetsége Budapest V. kerületében 2012 szeptemberében nyitotta meg az Ukrán-Magyar Business Club (UMBC) képviselői irodáját, melynek legfontosabb célkitűzése Ukrajna és Magyarország gazdasági együttműködésének elősegítése, és egymás országaiban élő ukrán és magyar közösség érdekeinek szolgálata.

2014 decemberében aláírásra került az új oktatási és tudományos együttműködésről szóló jegyzőkönyv. A kétoldali megállapodások végrehajtásával kapcsolatos intézkedések megvitatása a közeljövőben esedékes, ennek része lehet Ukrajna bevonása a Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogramba is.

Az Ukrán Országos Önkormányzat rendszeres kapcsolatban áll az anyaországi tudományos és kulturális szervezetekkel, a diaszpórában élő ukránsággal, akiknek együttműködésével több közös rendezésű konferenciát, előadásokat szerveztek meg. A magyarországi ukrán közösség eredményei elismerést vívtak ki a világban és az anyaország Ukrajnában is.

III. RÉSZ: TOVÁBBI NEMZETISÉGPOLITIKAI FELADATOK

A 2014. évi országgyűlési és nemzetiségi önkormányzati választások új helyzetet teremtettek. Egyértelművé vált, hogy a nemzetiségi választók az országgyűlési választásokon fontosabbnak tartják a pártpolitikai szempontokat a nemzetiségi érdekek képviselőjénél, illetve, hogy úgy vélik, a nemzetiségi szószólók is megfelelő szintű érdekképviselőt jelenthetnek az Országgyűlésben. E vélekedés nyomán a 2014 májusában megválasztott Országgyűlésbe nem jutott be teljes mandátummal rendelkező nemzetiségi képviselő, ugyanakkor valamennyi nemzetiséget szószóló képviseli a T. Házban.

A hatályos Njtv. ugyan ismeri a nemzetiségi szószóló fogalmát, azonban nem tartalmaz utalást a szószólók részvételével megalakult Magyarországi nemzetiségek bizottságával való együttműködésre sem a kormányzati nemzetiségpolitika, sem pedig az országos nemzetiségi önkormányzatok, illetőleg a nemzetiségi érdekképviselők más szintjei vonatkozásában.

A nemzetiségi szószólók eskütételüket követően igen nagy aktivitással láttak hozzá országgyűlési munkájukhoz. A Magyarországi nemzetiségek bizottsága megalakulását követően, még az őszi nemzetiségi önkormányzati választásokat megelőzően módosítási kezdeményezéssel élt a nemzetiségi törvény vonatkozásában. A módosítással kapcsolatos egyeztetések során vált nyilvánvalóvá, hogy a bizottság a jogszabály jelentősebb mértékű revízióját javasolja.

A 2014 őszén lezajlott nemzetiségi önkormányzati választásokat követően közvetlen választások útján létrejött országos nemzetiségi önkormányzatok szintén jelezték, több pontban javasolják módosítani a nemzetiségi joganyagot. Egyebek mellett a fentiek indokolhatják a nemzetiségi törvény áttekintését, aktualizálását, illetve több helyen a hatályos szöveg pontosítását. Az ezzel kapcsolatos egyeztetések megkezdődtek, az EMMI Nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkársága megkezdte a konzultációkat az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságával, az országos nemzetiségi önkormányzatok elnökeivel, valamint a Miniszterelnökség által működtetett Emberi jogi munkacsoport Nemzetiségi jogi szakmai munkacsoportjának civil szervezeti képviselőjével. A felsorolt partnerektől érkező konkrét felvetések nyomán kerülhet sor az esetleges módosítás kidolgozására.

A 2015. évi költségvetésben kiemelkedő mértékben nőtt a nemzetiségi önkormányzatok és intézményeik működésére szánt központi források összege. Részből önmagában a növekedés mértéke, részben pedig az egyéb, elsősorban a helyi nemzetiségi testületek finanszírozására vonatkozó változtatási javaslatok indokolják a nemzetiségi célú források felhasználására és elszámolására vonatkozó jogszabályi rendelkezések áttekintését és esetleges módosítását amely – természetesen – összefüggésben áll a nemzetiségi törvény esetleges módosításával is.

A nemzetiségi köznevelési intézmények, illetve egyes országos nemzetiségi önkormányzatok jelzéseiből érzékelhető, hogy a nemzetiségi pedagógusok képzése nem képes megfelelni a terület igényeinek. Éppen ezért fel kell mérni a jelenlegi és a közeljövőben várhatóan megjelenő, nemzetiségi pedagógusokra vonatkozó igényeket annak érdekében, hogy a képzés képes legyen lépést tartani a megnövekedett igényekkel. E feladat ellátásában az EMMI partnerként elsősorban az országos nemzetiségi önkormányzatokra számít.

Meg kell teremteni a feltételeket ahhoz, hogy a nemzetiségi terület szereplői – országos és helyi nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek, intézmények – hozzáférhessenek az európai forrásokhoz. Elsősorban speciális, a nemzetiségek részére kidolgozott programok, infrastrukturális fejlesztési operatív programok összeállításával. Biztosítani kell annak lehetőségét is, hogy a tankönyvek és pedagógiai segédanyagok kidolgozását szolgáló európai projekteknek legyen folytatása a következő években is. Az ezzel kapcsolatos előkészítő tevékenység megkezdődött.

Figyelemmel kell kísérni, illetve a közigazgatás szereplői felé kommunikálni kell a nemzetiségi törvény 2014 őszén hatályba lépett, a nemzetiségek nyelvhasználati jogait bővítő 6. § rendelkezéseit annak érdekében, hogy a jogalkotói szándék minél szélesebb körben megvalósuljon.

Az Njtv. mellett a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény az anyanyelv használat alapelvének biztosításával összefüggésben felmerülő tolmács- és fordítási költségek előlegezéséről és viseléséről szóló, 78. § (4) bekezdésében rögzített szabálya is több ponton kiegészült. Eszerint a nyelvhasználati jog érvényesülése érdekében a fordítási költséget az anyanyelvének, regionális vagy nemzetiségi nyelvének használatára jogosult fél helyett az állam előlegezi, azzal, hogy pervesztessége esetén a költséget a fél viseli, pernyertessége esetén viszont az ellenérdekű fél. Ugyanakkor a bírósági határozatok és megkeresések fordításával felmerülő költségek a bíróságok hivatali ügyköre megfelelő ellátásával felmerülő olyan költségek, amelyek nem tekinthetők az adott polgári eljárás költségének, így azok előlegezésére és viselésére a felek nem kötelezhetők, azt az eljáró bíróságnak – közvetve az államnak – kell előlegezni és viselnie.

Ki kell dolgozni a nemzetiségek kulturális örökségének felmérését, digitalizálását és hozzáférhetővé tételét segítő program kereteit, az országos nemzetiségi önkormányzatok, valamint az általuk fenntartott kulturális intézmények, illetve kutatóintézetek bevonásával.

2005-ben új fejezet kezdődött a nemzetiségi kulturális autonómia kialakulásában. Az akkor hatályos, a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény módosításával, valamint a megvalósulását segítő pénzügyi keret létrejöttével felgyorsult egyrészt az elsősorban köznevelési intézmények átvételének folyamata, valamint új intézmények alapítására vállalkozott az országos nemzetiségi önkormányzatok mindegyike. A folyamat ma sem zárult le, különböző intenzitással, de évről-évre új intézmények jönnek létre, illetve kerülnek országos, vagy helyi nemzetiségi önkormányzati fenntartásba.

A hatályos nemzetiségi törvény 126 § (3) bekezdése előzetes egyeztetést ír elő az új intézményi átvételek, alapítások, illetőleg az új nemzetiségi intézmények központi finanszírozásával összefüggésben. A kulturális autonómia ilyen bővülése feltételezi a hosszabttávú tervezést. A szükséges központi források megteremtése érdekében a nemzetiségpolitikáért felelős kormányzati szervezet szintjén célszerű ismerni az országos, illetve – amennyire ez lehetséges – a helyi nemzetiségi önkormányzatok intézmény-átvételi, alapítási szándékait.

A fentiek megvalósítása érdekében elsősorban az országos nemzetiségi önkormányzatok bevonásával át kell tekinteni a nemzetiségi kulturális autonómia kialakulásának és fejlődésének az elmúlt évtizedben lezajlott szakaszát, értékelni kell a nemzetiségi önkormányzati szándékok megvalósulásának mértékét, az állami források hasznosulását, illetve a folyamat folytatásának irányát, pénzügyi forrásigényét.

- vége -

Dechant Antal faszobrász alkotása